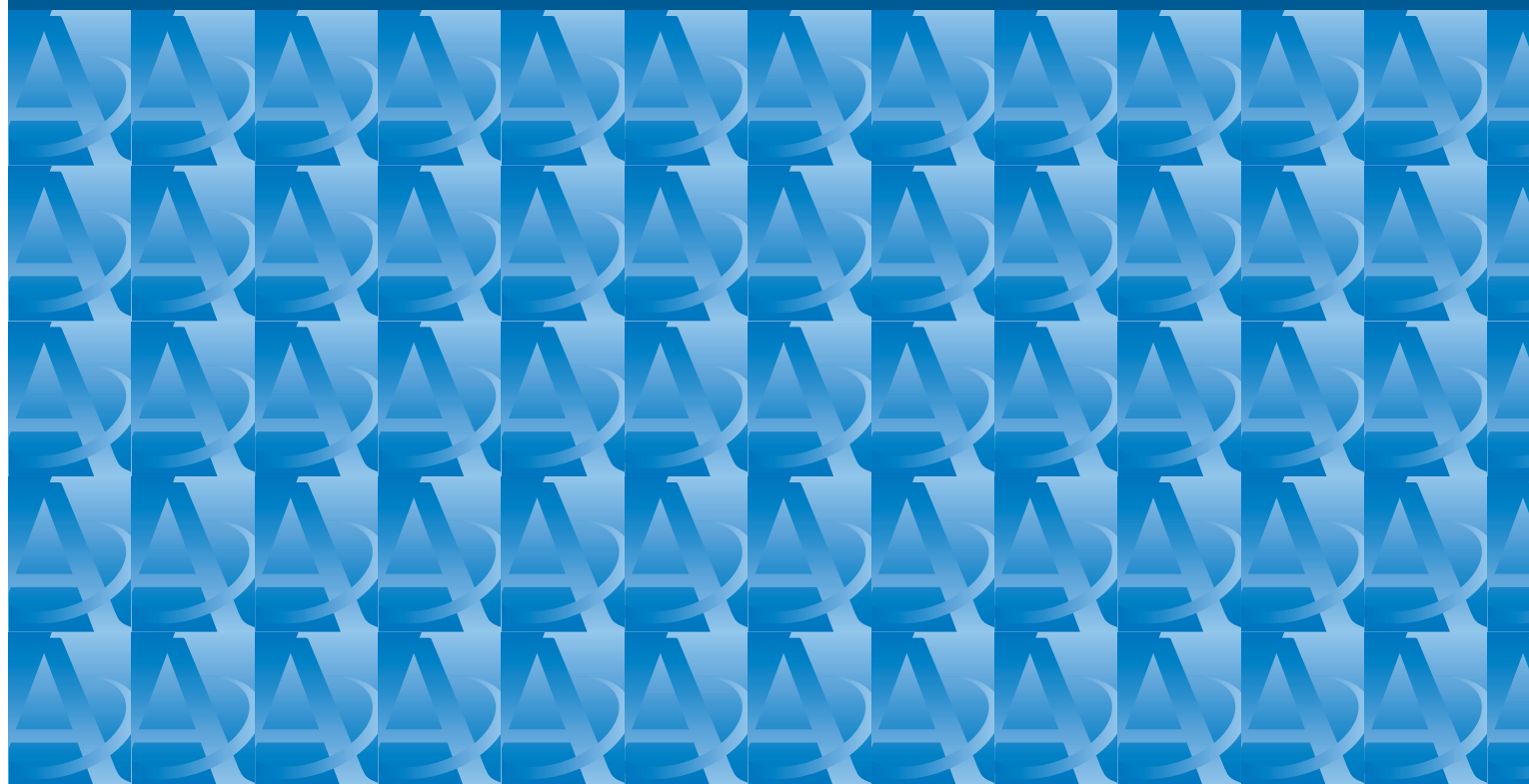

Utbildningsutvärderingens nya inriktning

Utvärderingsprogram för perioden 2004–2007

Publikationer från Rådet för utbildningsutvärdering 2

Utbildningsutvärderingens nya inriktning

Utvärderingsprogram för perioden 2004–2007

© Copyright Rådet för utbildningsutvärdering 2004

Omslag och layout: Martti Minkkinen
Ombrytning: Kaija Mannström

Jyväskylä 2004

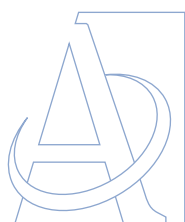
ISBN 951-39-1794-0
ISSN 1795-0163

Innehåll

Förord	3
Utbildningsutvärderingens omvärld	5
Utvärderingssystemets utveckling	5
Förändringar i utvärderingens omvärld	8
Utvärderingens kvantitativa omvärld	12
Utveckling av utvärderingssystemet	13
Värderingar och verksamhetsprinciper i den utvärdering som utvärderingsrådet verkställer	17
Värderingar	17
Verksamhetsprinciper	19
Utvärderingsrådets strategiska handlingslinjer	21
Utvärderingsprogrammet och resurserna	22
Arbete i nätverk och annat samarbete	25
Utvärderingsmetoder och -forskning	28
Aktiv växelverkan mellan extern och lokal utvärdering och externt stöd för anordnarna	30
Utnyttjande av utvärderingsresultaten	31
Kommunikation och information	33

Informationshantering och informationssystem	35
Kvalitetsledning i utvärderingen	36
Utvärderingsprogrammet	37
Principer som styr utarbetandet av utvärderingsprogrammet	38
Utvärderingsprogrammets struktur	44
Utvärderingsprogram för åren 2004–2007	47
Bilaga 1. Medlemmarna i rådet för utbildningsutvärdering	51
Bilaga 2. Utvärderingssekretariatet	52
Bilaga 3. Utbildningsutvärderingar som genomförs av andra instanser	53
Bilaga 4. Ordlista	54

Förord

Under de senaste decennierna har utbildningssystemets mål, uppgifter, verksamhet och styrsystem förändrats. Möjligheterna att utveckla utbildningen självständigt och med hänsyn till lokala förhållanden har förstärkts genom att beslutanderätten har decentraliserats till lokala aktörer. Behovet att utvärdera hela utbildningssystemets funktionsduglighet samt skolornas och läroanstalternas verksamhet har ökat på grund av kvalitets- och kunskapskraven i utbildningen, större behov av utveckling, snabba förändringar, differentierade utbildningstjänster och utbildningsresultat samt starkare betoning på insyn, redovisningsskyldighet och kundperspektiv. I synnerhet ur utbildningsanordnarnas och skolornas synvinkel är det viktigt att utvärderingen är konsekvent och föregripande samt stödjer en utveckling i enlighet med målen.

Rådet för utbildningsutvärdering har tillsatts av undervisningsministeriet för en fyraårsperiod som inleddes 1/4 2003 (bilaga 1). ***Rådet ansvarar tillsammans med undervisningsministeriet för utbildningsutvärderingen och utvecklingen av det och fungerar som responsmekanism för det nationella utbildningssystemet i den grundläggande utbildningen, gymnasieutbildningen, yrkesutbildningen, den yrkesinriktade vuxenutbildningen och det fria bildningsarbetet.*** För beredningen och verkställandet av ärenden som skall behandlas i utvärderingsrådet ansvarar *Sekretariatet för utbildningsutvärdering*. Sekretariatet är en fristående institution vid Jyväskylä universitet och inledde sin praktiska verksamhet med full personalstyrka 1/11 2003 (bilaga 2).

Genom att grunda ett utvärderingsråd har man skapat bättre förutsättningar för en oavhängig nationell utvärdering av utbildningen och för att samordna, förverkliga och utveckla den nätbaserade utvärderingsverksamheten. Till sin sammansättning är utvärderingsrådet en organisation som består av utbildningsanordnarna och läroanstalterna, utbildningsförvaltningen, lärar- och studerandeorganisationerna samt arbetslivets parter och andra intressentgrupper. I rådet som har fjorton medlemmar ingår även sakkunniga inom utbildningsutvärdering och -forskning.

Utvärderingsrådets verksamhet baserar sig på programmässig utvärdering och mångsidig nationell och internationell utvärderingssakkunskap. Genom utvärderingsprogrammet som rådet har utarbetat för åren 2004–2007 skapar man en grund för en långsiktig utveckling av utvärderingsverksamheten. Programmet omfattar system-, tema- och lägesutvärderingar samt utvärderingar av inlärningsresultat. Med stöd av informationssamhällets utvecklingsbehov betonar programmet dessutom utvecklandet av utvärderingsmiljöer som utnyttjar teknologi och stöd till utbildningsanordnarna och läroanstalterna i utvärderingen samt utnyttjande av lokal utvärdering i nationella utvärderingar. Vidare betonar programmet utveckling av utvärderingskulturen och framlyftande av god praxis samt höjning av kvaliteten på utvärderingarna genom utvärderingsforskning.

Lagstiftningen och utvecklingsplanen för utbildning och forskning 2003–2008 samt sektorspecifika omgivningsanalyser har bildat utgångspunkten i arbetet med att göra upp utvärderingsprogrammet och utveckla utvärderingen. Följande synvinklar i den reformerade lagstiftningen har angett riktningen för utvecklingen av utvärderingssystemet: *oavhängighet, träffsäkerhet, effektivitet och ekonomi samt effekter.*

Utvärderingsrådet anser att det är viktigt att stärka den nya medvetenheten om utvärdering och det nätbaserade arbetssättet samt att genom utvärdering utveckla utbildningssystemet och utvärderingssystemet liksom också undervisningen och inläringen. Utöver projekt som genererar utvärderingsresultat skapar rådet ett system för informering, rapportering och respons samt stödjer utbildningsanordnarna och läroanstalterna i kvalitetsledningen. Om en nationell utvärderingsstrategi för utbildning görs upp under mandatperioden kommer rådet att delta i arbetet. Utvärderingsverksamheten inleds i början av mandatperioden inom alla sektorer som omnämns i lagstiftningen. Det bifogade utvärderingsprogrammet förutsätter att resurser för arbetet säkerställs och att man kan räkna med dem.

Utbildningsutvärderingens omvärld

En analys av utbildningsutvärderingens omvärld där utbildningssystemets huvudmål och syften har klarlagts och de viktigaste förändringarna i systemet har tagits fram utgör bakgrunden till verksamhetsprinciperna, de strategiska riktlinjerna och innehållet i utvärderingsprogrammet. I detta sammanhang analyseras förändringar i omvärlden i ljuset av de utgångspunkter som styr utvärderingssystemets utveckling, förändringar i den omvärld som gäller för utvärderingen och vidareutvecklingen av utvärderingssystemet¹.

Utvärderingssystemets utveckling

Utbildningsinstitutionen har blivit ett allt mer aktuellt diskussionsämne i samhället. Medborgarna och olika intressenter kräver en allt större insyn i utbildningssystemet. Detta åstadkommer i sin tur förväntningar på och behov av extern oavhängig utvärdering och funktionalitet i utbildningsorganisationernas egen utvärdering.

¹ Esko Korkeakoski 2004. Perusopetuksen toimintaympäristöanalyysi. Opublicerad källa.
Jouko Mehtäläinen 2004. Lukiokoulutuksen toimintaympäristöanalyysi. Opublicerad källa.
Anu Räisänen 2004. Ammatillisen koulutuksen toimintaympäristöanalyysi. Opublicerad källa.
Heikki Silvennoinen 2004. Aikuiskoulutuksen toimintaympäristöanalyysi. Opublicerad källa.

På 1990-talet lindrades den riksomfattande normstyrningen av utbildningen i Finland och det lokala beslutsfattandet ökades. Utbildningsanordnarna och läroanstalterna kan självständigare än förr besluta om sin verksamhet i enlighet med nationella och lokala mål. Dock har normstyrningen under senare tid ökat igen.

I och med det förändrade styrsystemet för utbildningen har utbildningsutvärderingen fått en starkare ställning och en större betydelse. Utvärderingen har varit lagstadgad inom alla utbildningssektorer sedan 1999. Syftet med utvärderingen är att säkerställa att målet för lagstiftningen om utbildningen uppnås, att stödja utvecklingen av utbildning och förbättra förutsättningarna för inläring.

Före det som beskrivits ovan fanns ingen lagstadgad grund för utvärdering. Visserligen har man utvärderat utbildningen sedan 1960-talet då man började utvärdera de olika läroämnena. I lägeskartläggningar av utbildningen användes på den tiden en utvärderingsmodell som i stor utsträckning har använts även senare, även om den var avsevärt enklare då.

Riksomfattande utvärdering. Utbildningsstyrelsen inledde en riksomfattande utvärdering av utbildningen och en utveckling av den i början av 1990-talet men betydelsen av utvärderingen blev tydlig först i och med förändringarna i utbildningslagarna. I lagstiftningen ålades Utbildningsstyrelsen ansvaret för utvecklingen av utvärdering av allmänbildande utbildning, yrkesutbildning och vuxenutbildning samt för verkställandet av extern utvärdering. Undervisningsministeriet styrde verkställandet av den externa utvärderingen och utvecklingen av utvärderingen genom en föreskrift i slutet av 1998 (föreskrift 19/011/98)². Utbildningsstyrelsens utvärderingsverksamhet baserade sig på ett resultatavtal som upprättats tillsammans med undervisningsministeriet.

Utbildningsstyrelsen har genomfört utbildningsutvärdering på nationell, lokal och internationell nivå. På nationell nivå har man tagit fram utbildningsindikatorer, utfört system-, tema- och lägesutvärderingar samt utvärderat inlärningsresultat. Utvärderingen av inlärningsresultat fokuserar på grundläggande utbildning och yrkesutbildning. Dessutom har man utarbetat utvärderingsmodeller, -metoder och -kriterier. För utbildningsanordnarna

² Undervisningsministeriets beslut om verkställande av extern utbildningsutvärdering och om grunderna för utveckling av utvärderingen (Föreskrift 19/011/98).

och läroanstalterna har man producerat olika utbildnings-, konsultations- och materialtjänster i ett omfattande nätverkssamarbete. Totalt omkring 110 utvärderingsrapporter har utkommit sedan 1994 och dessutom 32 utvärderingsrapporter över inlärningsresultat.

Den svenskspråkiga utbildningen har utvärderats på samma sätt som den finskspråkiga. Under åren 1994–2003 var 17 av Utbildningsstyrelsens utvärderingsrapporter svenskspråkiga. Inom den svenskspråkiga utbildningen har man dessutom drivit ett antal egna projekt i samarbete med andra aktörer.

Regional utvärdering. Länsstyrelselagen (1997/22)³ ålägger länsstyrelserna att utvärdera tillgången på basservice inom det egna området. Enligt lagen skall utvärderingen ske i samarbete och enhetligt samt till största delen genom att utnyttja redan befintliga statistikuppgifter och databaser som är specifika för förvaltningsområdet. Utvärderingsrapporterna publiceras årligen.

Inrikesministeriet och de andra ministerierna fastställer gemensamma utvärderingsobjekt för flera år (en regeringsperiod). Förvaltningsområdenas egna utvärderingsobjekt preciseras årligen genom ett resultatavtal. Utvärderingsobjekt för åren 2004–2007 är bl.a. placeringen i utbildning efter den grundläggande utbildningen och gymnasiet, samt sysselsättningen av dem som har avlagt en yrkesexamen och placeringen i fortbildning. Dessutom har förvaltningsområdena gemensamma utvärderingsobjekt. Utvärderingsobjekten inom utbildningsväsendet framgår av bilaga 4.

Övrig utvärdering. Rådet för utvärdering av högskolorna ansvarar för utvärderingen av yrkeshögskolor och universitet. Dessutom innehar Statens revisionsverk utvärderingsuppgifter. Det viktigaste på internationell nivå har varit deltagande i OECD:s utvärderingsprojekt och deltagande i EU-samarbete.

Pedagogiska forskningsinstitutet vid Jyväskylä universitet har på uppdrag av undervisningsministeriet ansvarat för OECD:s utvärdering och i synnerhet för PISA-undersökningen. Pedagogiska forskningsinstitutet har varit en viktig nationell och internationell aktör inom utvärdering ända sedan 1960-talet⁴. Institutet har fokuserat speciellt på utvärdering av inlärningsresultat.

De nationella utvärderingarna och temautvärderingarna har administre-

³ Länsstyrelselagen 22/1997.

⁴ Samarbete med IEA.

rats av undervisningsministeriet och Utbildningsstyrelsen. Utvärderingarna har omfattat både finsk- och svenskspråkig utbildning. Även andra universitet och högskolor har bedrivit mångsidig utbildningsutvärdering. Vid sidan av de förstnämnda har utländska experter deltagit i de nationella utvärderingarna. Enskilda forskare och forskningsprojekt har utökat kunskaperna som baserar sig på utvärderingarna i sina egna undersökningar. Det största projektet som undervisningsministeriet har låtit utföra under den nya utbildningslagstiftningens tid är utvärderingen av utbildningsförvaltningen. I det projektet gavs uppgiften att utvärdera själva förvaltningen till en av ministeriet oberoende utomstående utvärderare.

Lokal utvärdering. Enligt kommunallagen (365/1995) skall en kommun ha en granskningsnämnd som är tillsatt av fullmäktige och som har till uppgift att utvärdera hur de funktionella och ekonomiska mål som fullmäktige ställer upp uppfylls. Enligt skollagstiftningen som trädde i kraft år 1999 skall utbildningsanordnaren, till exempel en kommun eller samkommun, utvärdera den utbildning den ger och utbildningens effektivitet. Utbildningsanordnaren skall också delta i extern utvärdering av sin verksamhet. Om utbildningsanordnaren är en kommun bildar fullmäktige, som i praktiken utför utvärderingen, samt granskningsnämnden, utbildningsnämnden och utbildningen en helhet. Det finns ingen obligatorisk gemensam modell för utvärderingen, utan praxis varierar och bestäms lokalt. Anordnarens egen utvärdering skall vara systematisk och regelbunden och skall även omfatta utvärdering av enskilda läroanstalter. Utbildningsanordnarna kan välja utvärderingsmodell och -metod och vid behov skaffa stöd för sina utvärderingar från olika instanser.

Förändringar i utvärderingens omvärld

Förutom att beslutanderätten har decentraliserats har utbildningssystemet förändrats på grund av utbildningens nya mål, innehåll och arbetssätt, ny teknologi, internationalisering samt ett allt mer mångkulturellt samhälle. Den största förändringen på systemnivå är införandet av systemet med yrkes-högskolor.

Utvärderingens omvärld internationaliseras. Globaliseringen leder till allt intensivare internationella förbindelser då det gäller ekonomi och annan

verksamhet. Den internationella konkurrensen blir allt hårdare. Den globala konkurrensen förändrar samhället och således även utbildningssystemets uppbyggnad och den kompetens som utbildningen ger. Arbetskraftens rörlighet och transparens i utbildningssystemet och examina kommer i framtiden att framhävas allt mer. Internationaliseringen är även förenad med hotbilder. En av de största anses vara regional ojämlikhet och en skarpare indelning av individer i vinnare och förlorare.

Utvärderingssystemet har en central betydelse då det gäller att trygga social välfärd och konkurrensförmåga och att skapa öppenhet i fenomen som är förenade med internationalism. Det kan också, lika väl som annan utvärdering, likrikta, begränsa, öka konkurrensen och minska individualiteten. Man strävar dock efter att förhindra sådana effekter. Globaliseringen medför utmaningar även för utvärderingen. Sådana är bland annat deltagande i internationella utvärderingar, utvecklande av en kvalitetsledningskultur för europeisk utbildning, utvärderingsmetoder och praxis för lärande av andra samt användning av internationell sakkunskap i olika utvärderingar och i utvecklandet av utvärderingssystemet.

Den nationella utbildningens utveckling. Delegeringen av beslutanderätten har medfört ökat ansvar för utbildningsanordnaren att ordna målinriktade utbildningstjänster med jämn kvalitet. Det viktigaste är att säkerställa utbildningsmässig jämlikhet för medborgarna. Trots kravet på jämlikhet har utbildningsanordnarna (i synnerhet kommunerna) möjlighet att skapa en utbildningspolitik som utgår från anordnarens egna villkor och regionens behov. Från utvärderingssynpunkt är det således väsentligt att inte endast ta hänsyn till nationella mål, utan också till regionala särdrag och i synnerhet till kommunernas egna utbildningspolitiska mål och utgångspunkter.

En viktig förändring i den *grundläggande utbildningen* är möjligheten för alla sexåringar att delta i förskoleundervisning. I förskoleundervisningen följs lagstiftningen för grundläggande utbildning oberoende av vem som anordnar den. Förskoleundervisningen förorsakar flera förändringar i läroplanen för de första åren i den grundläggande utbildningen. Grunderna för läroplanen för förskoleundervisningen och de två första årskurserna har varit i bruk från 1/8 2003, grunderna för läroplanen för årskurs 3–9 träder i kraft i början av utvärderingsrådets mandatperiod. De nya läroplanerna innehåller s.k. ledpunkter i de olika läroämnesgrupperna. I ledpunkterna har man utarbetat kriterier för goda kunskaper till underlag i utvärderingen av inlärningsresultaten.

Universitetens examensstrukturer förnyas i och med Bolognaprocessen. De nya strukturerna träder i kraft 1/8 2005. Enligt utvecklingsprogrammet för lärarutbildningen (2001) kommer man i framtiden att förbättra förutsättningarna för en enhetlig grundutbildning. Tyngdpunkten i utvecklingsarbetet har legat på att hitta de examensstrukturer som bättre än förr kan garantera såväl klasslärare som ämneslärare möjligheter att skaffa behörighet för hela grundutbildningen.

Den grundläggande utbildningen och dess utveckling styrs av begreppet inläring, enligt vilket inläringen är aktiv, självständig och målinriktad. Inläringen sker i social interaktion med andra elever och med läraren samt då läraren ger rättidig vägledning som fokuserar på att stödja elevernas egna tanke- och inlärningsprocesser. Inläring är att utveckla individuella och samhällliga kunskaper och färdigheter. Inlärningsmiljöerna skall vara allsidiga. Vid sidan av de kunskaper som lärs in är olika metakognitiva kunskaper och inlärningsfärdigheter som stödjer ett livslångt lärande viktiga.

Den största förändringen i *gymnasieutbildningen* är att den har blivit årskurslös genom att valfriheten har ökat från och med 1994. Målen har vid sidan av allmänbildning betonat livslångt lärande och kommunikativa färdigheter, social kompetens samt att studenten skall växa till en ansvarstagande, självständig och kritisk medborgare. Universitetens förnyade examensstruktur i två steg inverkar på universitetens förväntningar på gymnasieutbildningen. Den förändrade åldersstrukturen hos befolkningen, koncentrationen av människor till tillväxtcentra samt det väntade kvantitativa och kvalitativa behovet av arbetskraft kommer att påverka förutsättningarna och sätten för hur gymnasieutbildningen organiseras.

Yrkesutbildningens nationella utveckling har påverkats såväl av de nationella kvalitetskraven på utbildningen som av de studerandes och arbetslivets förändrade behov samt av internationella perspektiv på utbildningen. I den europeiska dimensionen som EU betonar framträder bland annat en samordning av utbildningssystemen och den omgivande världen, sänkta inträdeskrav till utbildning, transparens i examina och jämförbara behörigheter och kvalifikationer, fri rörlighet för arbetskraften, effektivisering av styrningen, ökat samarbete samt kvalitetssäkring. I kvalitetssäkringen betonas i och med Köpenhamnsprocessen bland annat utveckling av standarder, modeller, metoder, kriterier och indikatorer och självutvärdering av utbildningsanordnarna samt utländsk kvalitetssäkring av olika slag⁵.

De största förändringarna i yrkesutbildningen har skett i examensstrukturerna och läroplanerna samt i den yrkespedagogik som anknyter till dessa. Likaså har förändringar skett i arbetslivssammanhang, systemen för upprätthållande och finansiering samt i den kvantitativa regleringen av utbildningen. I lagstiftningen har man länge eftersträvat att sänka skiljemurarna mellan de olika formerna av läroanstalter. Ett särskilt tryck på utveckling har riktats mot ett samarbete mellan gymnasiet och yrkesutbildningen och deras funktion som regionalt nätverk för utbildning.

Ytterligare en stor utmaning för yrkesutbildningen är att utbildningsanordnarna har uppgiften att möta arbetslivets regionala behov och fungera som incitament för den regionala utvecklingen. Dessutom vill man inom yrkesutbildningen befästa läroavtalsutbildningen och höja läroplanernas kvalitet och funktionalitet.

I de förnyade läroplanerna betonas arbetslivsorientering och bland annat individuella studier, vilket för sin del har ökat behovet av och efterfrågan på styrning samt behovet av utvärdering av styrningen. De största reformerna på systemnivå hänför sig till inläring på arbetsplatsen och bedömning som bygger på fristående yrkesprov. Man har avancerat från ett nätverk av självständiga läroanstalter till stora och mångsektoriella nätverk av utbildningsanordnare och förändringen pågår fortfarande. De två sistnämnda utvecklingsobjekten innebär speciella utmaningar inom den svenskspråkiga utbildningen på grund av geografiska och språkmässiga förhållanden.

Vuxenutbildningens centrala mål är att uppnå utbildningsmässig jämlikhet och att höja befolkningens utbildningsnivå. Det som ovan sagts om yrkesutbildningen gäller naturligtvis också den yrkesinriktade vuxenutbildningen. Vuxenutbildningen har sedan 1980-talet fått en allt viktigare andel i produktionen av flexibel arbetskraft och tidsenlig kompetens. Systemet har utvecklats i enlighet med principerna för livslångt lärande. Inläringen sker inte längre endast i läroanstalterna. Arbete och medborgarnas övriga vardagliga verksamhet har i stor utsträckning börjat ses som inlärmingsmiljö.

⁵ Copenhagen process. First report of the Technical Working Group. Quality in VET. Draft. European Commission. Directorate-General for Education and Culture.

Declaration of the European Ministers of Vocational Education and Training and the European Commission. Convened in Copenhagen on 29 and 30 November 2002, on enhanced European cooperation in vocational education and training.

Enhanced cooperation in vocational education and training. Draft stocktaking report of the Copenhagen coordination group. October 2003.

Det fria bildningsarbetet håller på att få en tydligare roll som befästare av aktivt medborgarskap, social kohesion och demokrati. Under de närmaste åren kommer heterogena vuxenutbildningsformer och styrning av systemet att vara centrala områden för utveckling. Detta skall jämlikt garantera alla befolkningsgrupper jämn utbildningsservice över hela landet och tar i det sammanhanget även hänsyn till samhällspolitiskt viktiga utbildningsinnehåll.

Utvärderingens kvantitativa omvärld^{6,7}

Den grundläggande utbildningen omfattar grundskolor och specialskolor på grundskolestadiet samt förskole- och tilläggsundervisning. År 2002 gavs grundläggande undervisning i 3810 skolor, av vilka 232 var skolor som gav specialundervisning. Våren 2002 var 45 568 lärare verksamma inom den grundläggande utbildningen och av dem var 44 676 heltidsanställda lärare. Grundutbildningen hade cirka 580 000 elever, varav 10 900 studerade i specialskolor på grundskolestadiet. År 2002 fick sammanlagt 1559 elever tilläggsundervisning. Hösten 2002 deltog 60 118 barn i förskoleundervisning, varav 47 713 i förskoleundervisning som anordnades i samband med barnomsorg. Antalet svenskspråkiga skolor som gav grundläggande utbildning var 295 (+ 27), antalet heltidsanställda lärare var 2 760 och antalet elever var 33 000 (+ 3 080).

Antalet anordnare av gymnasieutbildning var 310 och antalet gymnasier som gav undervisning på dagtid 450. Gymnasierna hade 120 000 elever och 7 800 lärare. De svenskspråkiga gymnasiernas antal var 36 (+ 1), antalet heltidsanställda lärare 440 och antalet elever 6 600 (+ 400).

Antalet anordnare av yrkesutbildning var 210 och antalet studerande inom yrkesläroanstalternas examensinriktade utbildning var 123 188. Yrkesläroanstalterna hade 12 486 lärare, av vilka 9 322 eller 75 procent hade formell kompetens. De svenskspråkiga läroanstalternas antal var 30 (+ 9), lärarna 530 och studerandena 4 600 (+ 1 040). I den läroavtalsbaserade yrkesgrundutbildningen deltog 16 643 studerande.

⁶ Källa: Koulutuksen määrälliset indikaattorit 2003. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.

⁷ Talet inom parentes avser Åland.

Enligt den riksomfattande vuxenutbildningsundersökningen som utförs vart femte år var antalet vuxna som deltog i utbildning år 2000 cirka 1,8 miljoner. Utbildningsstyrelsens verksamhetsfält omfattade cirka 1000 utbildningsorganisationer som hade möjlighet att anordna vuxenutbildning. Vid sidan av vuxengymnasier och musikläroanstalter gav närmare 400 läroanstalter på det fria bildningsarbetets område allmänbildande utbildning. Grundläggande yrkesutbildning för vuxna gavs vid mer än 300 läroanstalter. Antalet svenskspråkiga utbildningsorganisationer var 44 (+ 3). Medborgarinstitutens årliga antal studerande var cirka en miljon, folkhögskolornas cirka 150 000, lärocentrens drygt 300 000 och idrottsutbildningscentrens 100 000. Yrkesläroanstalterna hade 100 000 studerande under året, de särskilda yrkesläroanstalterna 300 000 studerande och vuxenutbildningscentren cirka 140 000 studerande.⁸

Utveckling av utvärderingssystemet

I en rapport över utbildningsutvärderingen som inlämnats till riksdagen betonades utvärderingssystemets funktionalitet och utvecklingen av systemet. Enligt rapporten är de viktigaste egenskaperna för att utvärderingssystemet skall fylla sin funktion *oavhängighet, träffsäkerhet, effektivitet och ekonomi samt effekter*.

Oavhängighet. För att säkerställa oavhängigheten är det viktigt att förvaltningen och det beslutsfattande systemet inte har någon bestämmanderätt över utvärderingsorganisationen och dess resurser, och inte heller över utvärderingsprogrammet eller utvärderingsprocesserna. Oavhängigheten stärks då instanser och sakkunniga som har varit med om att utveckla utbildningen inte deltar i den externa utvärderingen.

Träffsäkerhet. På nationell och lokal nivå betonas effektivitet mer än effekter och ekonomi i utvärderingarna. I utvärderingar av effektivitet har pedagogiska arrangemang, personalresurser och ledarskapskultur varit cen-

⁸ I vuxenutbildningen statistikförs personer som deltagit i utbildning som varat minst sex timmar inom antalet studerande. På grund av att personbaserad statistikföring saknas statistikförs samma person flera gånger om han deltar i olika utbildningar hos samma eller olika utbildningsanordnare. De deltagarantal i vuxenutbildning som presenterats här beskriver alltså snarare antalet deltaganden än antalet deltagare.

trala. I ekonomiska utvärderingar undersöks främst kostnader. Utvärderingen av effekter har fokuserat på inlärningsresultat som har utvärderats med hjälp av nationella prov närmast inom den grundläggande utbildningen och yrkesutbildningen. Utvärderingarna av inlärningsresultat har blivit lösryckta ur sitt sammanhang eftersom resultatens kopplingar till inlärningshändelsen och inlärningsmiljön och andra kontextfaktorer har analyserats i rätt liten utsträckning. Endast i ett fåtal nationella utvärderingsprojekt har man utnyttjat lokal utvärdering för att förstärka utvärderingens träffsäkerhet. Vid sidan av de ovan beskrivna utvecklingsbehoven bör uppmärksamheten riktas på tydlighet i utvärderingsrapporternas slutsatser, tillförlitlighet, informering, öppenhet och utvärderingssamarbete. Utvärderingen bör också vara träffsäker då det gäller utbildningspolitikens funktionsduglighet och behovet att utveckla utbildningen.

Ekonomi och effektivitet. Resurserna för utbildningsutvärderingen har varit små såväl nationellt som lokalt. På nationell nivå har storleken på resurserna inte varit känd på förhand och varierat från år till år. Även på lokal nivå har anslagen för utvärdering varit knappa. Överlappande utvärderingar och insamling av information har slösat bort de små resurserna i onödan.

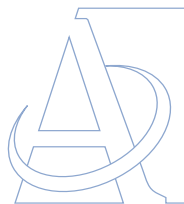
Utvärderingens ekonomi kan förbättras genom förenklade och nedbantade utvärderingsprocesser, till exempel insamling och behandling av material samt genom analys av effekter i relation till ekonomi. I utvecklingen av utvärderingen kan man likaså dra nytta av de erfarenheter och goda arbetssätt som Rådet för utvärdering av högskolorna kommit fram till.

Utvärderingens effektivitet kan ökas genom en förbättring av den lokala utvärderingen samt genom samarbete mellan nationell och internationell utvärdering och genom en utgallring av överlappande verksamhet. Effekten kan också ökas genom att man vidareförmedlar information om utvärderingsobjekten och -programmen. Ett effektivare utnyttjande av resultat från självutvärderingar på nationell nivå torde framöver förutsätta gemensamma principer, modeller, kriterier och indikatorer samt ett brett stöd från anordnarna och läroanstalterna. Effektiviteten skulle också kunna ökas med hjälp av skriftliga och nätverksbaserade utvärderingsmodeller och material och genom att man lägger vikt vid öppenhet i informationen och intensitet i samarbetet mellan utvärderare som verkar på nationell och lokal nivå.

Effekter. Den som utvärderar en utbildning bidrar till utbildningens samhälleliga effekter genom att ge beslutsfattare, utvecklare, aktörer och intres-

senter tillförlitlig information som skapar klarhet i värderingarna bakom utbildningen och hjälper till att utveckla kvaliteten på utbildningen. Effekterna av utbildningsutvärderingen kan ökas genom effektiv informering om utvärderingsresultaten, genom analys av utvärderingarnas betydelse och genom förfinade utvecklingsåtgärder. Det är även viktigt att offentliggöra och utnyttja utvärderingsresultaten samt att slutsatserna från utvärderarna är utförliga. Det anses även viktigt att skapa ett responssystem som är direkt och som betjänar läroanstalterna, eleverna och vårdnadshavarna. Som ett viktigt utvecklingsobjekt framhävs ett effektivt utnyttjande av resultaten då nya mål ställs upp och då verksamheten planeras.

För att kunna öka effekterna måste man utnyttja utbildningsanordnarnas och läroanstalternas självutvärderingar bättre. Detta innebär att resultaten av självutvärderingar skall ges mer offentlighet och användas i nationella utvärderingar. En så öppen information om utvärderingsresultaten som möjligt främjar med all sannolikhet samarbetet mellan olika intressentgrupper, spridningen av god utvärderingspraxis och även hela utvärderingssystemets funktionsduglighet.

Värderingar och verksamhetsprinciper i den utvärdering som utvärderingsrådet verkställer

Utvärderingens utveckling främjas av att man skapar en verksamhetskultur som stödjer den och handlar i enlighet med värderingarna och de verksamhetsprinciper som härletts ur dem samt genom att man fäster vikt vid utvärderingens kvalitet och utvärderingens materiella och andliga förutsättningar. De som deltar i utvärderingsnätverket förväntas gå in för samma värderingar och principer.

Värderingar

Jämlikhet

Jämlikhet i utvärderingen hör ihop med utbildningens samhälleliga uppgift, det vill säga med kompetens av hög kvalitet och jämlika möjligheter i framtidens samhälle. Det finländska samhällets ekonomiska och sociala välfärd bygger på ett jämlikt allmänt utbildningssystem som har till uppgift att obe-

roende av kön, ålder, hemtrakt, språk och ekonomisk situation garantera alla medborgare högklassiga utbildningsmöjligheter och rätt till utbildning och personlig utveckling, allt enligt förmåga och särskilda behov. Utvärderingen skall sörja för att elevernas och de studerandes rättigheter, tillgången och jämlikheten i fråga om utbildning samt en maximal användning av mänskligt kapital tillgodoses.

Jämlikhet innebär också att föremålen för utvärdering och aktörerna inom utvärderingsverksamheten är jämlika diskussionsparter samt utvecklar utvärderingen innehållsmässigt och metodmässigt.

Rättvisa

Med rättvisa avses att skapa en etiskt hållbar grund för utvärderingarna. Det innebär att bemöta dem som är föremål för utvärderingen som jämlika aktörer, att ha gemensamma spelregler för utvärderingen och att efterleva dem, att iaktta kontinuitet och föregripande verksamhet, att bedriva objektiv utvärdering, att vara ärlig eller att relatera de enskilda utvärderingarna till deras omvärld samt att undvika jämförelse som skadar utvärderingsobjektet. Rättvisa förutsätter oavhängighet av undervisningsförvaltningen och utbildningsutvecklaren.

Sanning

Utvärderingen skall producera tillförlitlig information och de slutsatser som dragits och de utvecklingsförslag som framlagts skall vara välgrundade. Detta förutsätter att utvärderingsmetoderna är tillförlitliga, allsidiga och mångfasetterade. Insamlandet av information skall vara innehållsmässigt heltäckande och utvärderingarna skall genomföras med vetenskapligt godkända metoder och principer. Uppriktighet innebär också att utvärdera utvärderingsverksamheten.

Verksamhetsprinciper

Oavhängig utvärdering

Utvärdering är i främsta hand ett medel att utveckla utbildning och undervisning. En effektiv utvärdering kräver förtroende mellan utvärderaren och utvärderingsföremålet, att en trovärdig utvärderingskultur skapas. En förutsättning är att utbildningsutvärderaren står i en oberoende ställning till utbildningsförvaltningen (beslutsfattande om utbildningen) och till de aktörer som deltar i utvecklingen av utbildningen och till deras sociala system. Det är mycket viktigt att utbildningsutvärderaren har en erkänd ställning som sakkunnigorganisation i fråga om att organisera och utföra utvärderingar. För att garantera oavhängigheten krävs det också tillräckliga ekonomiska verksamhetsförutsättningar.

Deltagande utvärdering

Deltagande utvärdering är ett arbetssätt som möjliggör ett utbyte av erfarenheter och synsätt och ett sätt att utveckla utvärderingssamarbetet. Avsikten är att utvärderingen förnyas och är träffsäker. Deltagande innebär att olika utvärderingsinstanser och aktörer utför utvärderingarna i form av ett sakkunnignätverk. Det innebär också att utbildningsanordnarna och läroanstalterna aktivt deltar i utvärderingarna samt att de som sammanslutningar engagerar sig i en öppen växelverkan.

Högklassig utvärdering

En kontinuerlig kvalitetssäkring är grunden för planering och genomförande av utvärderingarna. De centrala elementen är sakkunskap samt träffsäkerhet och effektivitet i utvärderingen. Det väsentliga i kvalitetssäkringen är klara mål och verksamhetsprinciper, flexibilitet i utvärderingens andliga och materiella förutsättningar och i utvärderingsverksamheten, samt extern utvärdering av utvärderingens produkter. Kvaliteten på det praktiska genomförandet av utvärderingarna säkras genom att man i nätverket väljer de mest kompetenta aktörerna för varje projekt.

Öppen utvärdering

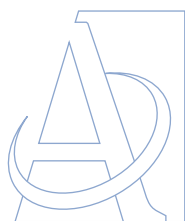
Utgångspunkten för öppenhet i utvärderingen är sanning, rättvisa och genomsynlighet. Programmet, verksamhetsprinciperna och kriterierna för utvärderingen görs synliga så att alla aktörer känner till hur olika objekt och verksamheter utvärderas. Öppenhet innebär också ett diskussionsätt och en interaktiv utvärderingskultur som skapas genom arbete i nätverk. Utvärderingsresultaten tas upp till offentlig diskussion och man deltar även på andra sätt aktivt i diskussionen i samhället om utbildning och utbildningsutvärdering.

Utvecklande utvärdering

Utvärderingen ger läroanstalter, utbildningsanordnare, utbildningspolitiska beslutsfattare samt andra intressenter i utbildning relevant information om de processer som främjar individuell inlärning och inlärning inom organisationerna. Utvärderingen ger även upphov till rekommendationer för utveckling. Genom utvärderingar främjas den allmänna dialogen och värdediskussionen inom arbetsgemenskaper som anordnar utbildning och fostran och i hela samhället. Utvärderingen utvecklas och fördjupas med hjälp av utvärderingsforskning.

Effektiv och ekonomisk utvärdering

I organiseringen av utvärderingen betonas i främsta hand enkelhet och smidighet i utvärderingsprocessen. Effektivitet och ekonomi i utvärderingsprocesserna främjas genom att man fäster vikt vid en innehållsmässig och tidsmässig rytm i utvärderingsprojekten samt vid antalet utvärderingsprojekt, metoderna för insamling och analys av information, resultatrapporteringen, användandet av nätverk, alternativa organisationssätt och utnyttjandet av befintlig information.

Utvärderingsrådets strategiska handlingslinjer

De strategiska handlingslinjerna för utveckling av utvärderingssystemet är följande:

- 1 planera och verkställa ett utvärderingsprogram och säkerställa de nödvändiga resurserna för detta
- 2 organisera sådan utvärdering som utnyttjar nationell och internationell utvärderingskompetens och som eftersträvar ett brett nätverksarbete
- 3 utveckla utvärderingsmetoderna och främja forskningen inom utvärdering
- 4 stödja utbildningsanordnarna och läroanstalterna i utvecklingen av deras egen utvärdering och utnyttja lokal utvärdering i nationella utvärderingar
- 5 systematiskt utnyttja utvärderingsresultaten i utbildningspolitisk styrning och i utvecklingen av utbildningen på riksnivå, lokal nivå och i läroanstalterna
- 6 rapportera om utvärderingsverksamheten, informera om resultat och ge respons
- 7 samordna informationsproduktion och informationssystem som stödjer utbildningsutvärderingen
- 8 kvalitetssäkra utvärderingen.

Utvärderingsprogrammet och resurserna⁹

Utvärderingsprogrammet

Utgångspunkter för programmet. Den centrala utgångspunkten i arbetet med utvärderingsprogrammet har varit utvärderingens uppgift att inverka på hur utbildningssystemet och delar av det utvecklas både på kort och på lång sikt i framtiden. I arbetet har man betonat förutseende av utbildningssystemets utveckling och uppgiften att styra utvärderingens utveckling.

Rådet för utbildningsutvärdering utarbetar ett målinriktat utvärderingsprogram för sin mandattid. Programmet granskas årligen eller oftare om det är motiverat. Endast sådana utomstående projekt som utförs på uppdrag av ministeriet eller någon annan instans eller med separat projektfinansiering kan omfattas av programmet.

Utvärderingsrådet granskar programmet efter att en eventuell nationell utvärderingsstrategi har färdigställts. Uppgörandet av utvärderingsprogrammet och urvalet av objekt baserar sig på utvecklingsplanen, omvärldsanalysen och den lagstiftning som gäller utbildningen och forskningen. Man försöker förbättra till exempel träffsäkerheten genom att välja relevanta objekt med avseende på administrationen av förändringen i utbildningen, utbildningspolitiken och utvecklingsbehoven (reformträffsäkerhet). I arbetet med programmet har man eftersträvat ett ta hänsyn till nationella, regionala och lokala samt internationella behov och utbildningsförvaltningens, utbildningsutvecklarnas, utbildningsanordnarnas och intressenternas synpunkter. Programmet syftar till att resultaten skall finnas att tillgå i rätt tid i undervisningsarbetet, i utbildningspolitiskt beslutsfattande, vid uppställande av nya mål och vid uppföljningen av reformer.

Utvärderingsobjekt. Utvärderingen inriktas på den nuvarande utbildningspolitiken, de strategiska mål som ställts upp under tidigare år och pågående utbildningspolitiska reformer (reform-/processutvärdering). Programmet omfattar system-, läges- och temautvärderingar. Dessutom utvärderas inlärningsresultat och inlärningsmiljöer. I utvecklingen av kvalitativa

⁹ Omfattar planering och verkställande av utvärderingsverksamheten enligt program, vilket även innehåller en begreppslig referensram för utvärderingen, utvärderingsprogram och resurser.

och kvantitativa indikatorer tas hänsyn till lokala, nationella och internationella behov samt till de utmaningar som nätbaserade utvärderingsmiljöer bjuder i fråga om utveckling. En samarbetsmodell för utbildningsutvärderingen och den stödjande forskningen utarbetas till stöd för programmet. I programmet betonas utveckling av förutsättningarna för lokal utvärdering samt stöd till anordnarna och läroanstalterna i kvalitetssäkringen av verksamheten. Om en separat nationell utvärderingsstrategi uppgörs kommer rådet att aktivt delta i arbetet. Rådet bistår dessutom undervisningsministeriet i utvärderingar som hänför sig till kvalitetspris och verksamhetsförutsättningar för utbildning.

För att precisera utvärderingen av inlärningsresultat utarbetar utvärderingsrådet vid behov en utvärderingsstrategi och ett utvärderingsprogram som baserar sig på nationell utvärderingsstrategi. Det nationella utvärderingsprogrammet för inlärningsresultat i den grundläggande utbildningen samordnas med internationella utvärderingar och överlappningar eliminerar. Dessutom utförs utvärderingar av inlärningsresultat i olika skeden av grundutbildningen, exempelvis i andra, femte och nionde årskursen. Den nya utvärderingsstrategin och det nya utvärderingsprogrammet färdigställs under 2004 i samarbete med de instanser som ingår i nätverket för utvärdering av inlärningsresultat. Uppbyggnaden av utvärderingsnätverket kommer att inledas i början av mandatperioden då även de kärnkompetensområden som ingår i nätet kartläggs. På motsvarande sätt kommer man att i samarbete med olika aktörer utarbeta utvärderingsstrategier och -program för inlärningsresultat i gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen och utveckla samarbetsnätverk för dem.

Integrering av olika utvärderingar. Rådet för utbildningsutvärdering koordinerar utbildningsutvärderingen och utvecklingen av den och samordnar den med andra program, utvärderingar och principer. Samordningen sker med hjälp av bland annat ett systematiskt och koordinerat utvärderingsprogram, gemensamma principer och fördelning av arbetet (jfr t.ex. utvärderingen av skolväsendets basservice som styrs av undervisningsministeriet, utvärdering som utförs av Rådet för utvärdering av högskolorna, och lokal utvärdering). Avsikten är att undanröja eller åtminstone minimera överlappningar, effektivisera utvärderingen, använda och inrikta resurserna på ett ändamålsenligt sätt samt att lära av andra. Information från internationella utvärderingar skall utnyttjas genom att man undviker att nationellt utvärde-

ra samma objekt och inriktar intresset på problem och utvecklingsbehov som kommit fram i internationell utvärdering.

Utvärdering av utvärderingens effekter. Utvärderingsprogrammet innehåller även utvärdering av utvärderingarnas effekter. Utvärderingen av utvärderingen inriktar sig inte bara på nytta, utan också på oavhängighet, träffsäkerhet, effektivitet och ekonomi. En metautvärdering genomförs en gång under mandatperioden och den utförs av en utomstående, oavhängig utvärderare.

Resurser

Rådet för utbildningsutvärdering beslutar årligen om det slutgiltiga programmet när de ekonomiska förutsättningarna har bekräftats. Då förutsättningarna för att genomföra utvärderingsprogrammet skapas, betonas oavhängighet, utvärderingskompetens, utveckling av informationssystem som gör utvärderingen möjlig samt en stabil och förutsägbar ekonomi.

Utgångspunkten är att utvärderingsrådets och sekretariatets verksamhet finansieras med anslag som undervisningsministeriet beviljar för utgifter för verksamheten och utvecklingsprojekt i inledningsfas finansieras med undervisningsministeriets anslag för utveckling. Rådet förutsätter att den grundfinansiering som anvisas i budgeten står fast eftersom den är en förutsättning för långsiktig utvärdering av hög kvalitet. Då anslagen anvisas tar man hänsyn till den allmänbildande utbildningens omfattning samt till yrkesutbildningens och vuxenutbildningens olika nivåer och branschspecifika spektrum.

Medel anvisas för projekten redan i planeringsfasen och kan ändras bara av synnerligen motiverade skäl. Utvärderingsrådet beslutar hur de ekonomiska resurserna skall fördelas i samband med att årsplanen eller projektplanerna godkänns.

Utvärderingsrådet kan också genomföra annan utvärdering, utvärderingsutveckling och utvärderingsforskning än den som avtalas med ministeriet, förutsatt att det skaffar extern finansiering för den och att verksamheten iakttar utvärderingsrådets värdegrund. Olika finansieringskällor utnyttjas (t.ex. Finlands Akademi, EU-program, ESF). Rådet för utbildningsutvärdering utarbetar verksamhetsprinciper för avgifter för utvärderingstjänsterna i samarbete med de instanser som deltar i utvärderingsverksamheten. I fråga om försäljning av publikationer och förmedling av utvärderingsresultat ut-

arbetas enhetliga principer.

Utvärderingspersonalen består av aktörer från olika sakkunnigorganisationer och av andra sakkunniga. Utvärderingsrådet bedömer hur mycket fast personal utvärderingssekreterariatet behöver och vilket sätt att avlöna de sakkunniga i olika projekt som är ändamålsenligt. Storleken på den personal som behövs framgår då utvärderingsverksamhetens omfattning och arbetsätten för den nätverksbaserade projektverksamheten är kända.

Arbete i nätverk och annat samarbete

Nationella nätverk och samarbete

Rådet för utbildningsutvärdering stärker utvärderingens samhälleliga effekter genom att effektivisera bildningen av nätverk som ger synergifördelar och genom att minimera överlappande utvärderingsverksamhet. Det krävs ett nära samarbete inom administrationen och med dem som arbetar med att utveckla utvärderingen för att trygga effekterna av utvärderingen. Utvärderingsorganisationen får således inte vara alltför fjärrad från administrationen och beslutsfattandet.

Ett nätverksbaserat arbetssätt främjar samarbetet mellan vetenskapen, utbildningsförvaltningen, det praktiska undervisningsarbetet och intressenterna samt de sakkunniga i andra viktiga instanser. Verksamheten bygger på ett inbördes partnerskap där parterna förbinder sig att agera enligt de gemensamma principerna. Utvärderingsnätverken bildas specifikt för varje sektor av de bästa nationella och internationella experterna. Utbildningsstyrelsen deltar på uppdrag av utvärderingsrådet som en del av nätverket av sakkunniga i utvärderingarna av inlärningsresultat enligt grunderna för läroplaner och examina.¹⁰ Utgångspunkten är att även de andra aktörerna i nätverket, till exempel universitetet, med stöd av sin kärnkompetens deltar i utvärderingarna på ett mångsidigt sätt och därigenom även i utvärderingen av inlärningsresultat.

I nätverkssamarbetet utvecklas också utvärderingssystemet vid sidan av utvärderingsprojekten. Viktiga samarbetsområden är utveckling av informa-

¹⁰ Statens budgetförslag 2004.

tionssystem, indikatorer och utvärderingsmetoder och -forskning, utbildning av utbildningsanordnarnas och läroanstalternas personal och utveckling av utvärderingstjänster för utbildningsanordnare. I början av rådets mandattid ligger tyngdpunkten på att kartlägga nätverksparternas starka sidor och förutsättningar samt kärnkompetens, att utarbeta gemensamma verksamhetsprinciper och skapa en enhetlig nätverkskultur, att skapa klarhet i ansvarsfrågorna, att eliminera överlappningar och att stärka nätverksparternas engagemang.

Rådet för utbildningsutvärdering ger undervisningsministeriet förslag om sektorspecifika eller ärendespecifika sektioner. Med hjälp av dem förmedlas de synpunkter som utvärderingens sakkunniga, intressenter och aktörer har till utvärderingen. Sektionerna främjar utvecklingen av en enhetlig utvärderingskultur samt olika instansers engagemang för att utveckla och verkställa det nya utvärderingssystemet.

Rådet samarbetar med Rådet för utvärdering av högskolorna, länsstyrelserna och annan offentlig förvaltning samt med andra instanser som utför utvärdering och utvecklar utbildning.

Internationellt samarbete

Rådet för utbildningsutvärdering har som mål att lära av andra länders utvärderingsstrategier, praxis och erfarenheter samt att genom aktivt deltagande påverka den europeiska utvärderingspolitiken och -kulturen samt informationsspridningen. I början av mandatperioden kartlägger rådet de centrala samarbetsparterna och skapar samarbetsnätverk och kanaler för utbyte av sakkunskap. Så långt möjligheterna medger deltar man i utbyte av sakkunskap och gemensamma projekt för utvärdering och utvärderingsforskning samt i EU-program.

Rådet och sekretariatet för utbildningsutvärdering skaffar årligen information om olika länders kvalitetssäkring av utbildning för att ta del av såväl lyckade som mindre lyckade erfarenheter. Målen för Study Visit 2004 är Danmark och Holland. Dessutom skaffar utvärderingsrådet fakta om andra länders praxis, speciellt de nordiska ländernas. Study Visit-programmen för de kommande åren fastställs årligen.

Det nordiska samarbetet och koordineringen av det omfattar alla sektorer som hör till rådet, från grundläggande utbildning till vuxenutbildning. Ett

viktigt samarbetsorgan vid sidan av de olika utvärderingsorganisationerna är Nordiska ministerrådet. I ett större europeiskt sammanhang kanaliseras samarbetet i stor utsträckning via EU.

Utvärdering som gäller utbildning genomförs inom IEA:s och OECD:s utvärderingsprogram. Det mest kända av OECD-programmen är PISA som fokuserar på elevprestationer. Finland är med i PISA. Finland deltar även i projektet INES som årligen ger ut en indikatorrapport vars namn är Education at a Glance. Den tekniska gruppen granskar utbildningskostnader, elevantal, avläggande av examina och frågor som hänför sig till befolkningen. Granskningarna inriktas speciellt på systemets effektivitet och produktivitet. I gruppen för elevprestationer (Network A) granskas olika länders framgång i internationella tester av elevprestationer. Även gemensamma och åtskiljande drag i läroplanerna granskas. Syftet är att analysera de formella målen för undervisningen och undersöka i vilken utsträckning de har uppnåtts. Den grupp som granskar förhållanden mellan utbildning och arbetsliv (Network B) undersöker samband mellan såväl utbildning och sysselsättning som utbildning och lönesättning. Gruppen för utbildningsprocesser (Network C) fokuserar framför allt på utbildningssystem. Den granskar i synnerhet verksamheten på skolnivå. Gruppen arbetar bland annat med att utveckla systemet för beslutsprocesser inom utbildning, undervisningen, inlärningen och indikatorerna som gäller lärare. Network utför även internationella kartläggningar av utbildning och den nyaste av dessa har klarlagt utbildningen på andra stadiet. Kartläggningarna fungerar även som utgångspunkt för utvecklingen av indikatorer.

Finland har även deltagit i IEA:s jämförelse av trenden under fyra år för elevprestationer i matematik och naturvetenskaper (TIMSS). Finland har deltagit i planeringen av TIMSS 2003 men har inte deltagit i den på något annat sätt.

Rådet samarbetar med bland annat EU och CEDEFOP i frågor som gäller utveckling av utvärdering och utvärderingsmetoder för yrkes- och vuxenutbildning. Rådet följer även aktivt internationella jämförelseprojekt som leds av OECD och som mäter de vuxnas utbildningsaktivitet samt den vuxna befolkningens kunskapsnivå enligt IALS/SIALS-undersökningen. Inom EU pågår även projektet Utbildning 2010 och de indikatorer som EU producerar i anslutning till det. Utvärderingar av bland annat språkkunskaper och inlärningsfärdighet är under planering. OECD har agerat aktivt i temaundersök-

ningar (bl.a. förskolepedagogik, övergången från skola till arbetsliv, studiehandledning, vuxenutbildning och läraren). En undersökning av jämlikhetstemat håller på att inledas.

Utvärderingsrådet använder utländska expertgrupper och experter på utbildningsutvärdering som utvärderare och samarbetspartner för att utveckla utvärderingsstrategierna, utvärderingsmodellerna och metoderna.

Dessutom följer rådet med internationell litteratur om utvärdering och internationella publikationer samt skriver artiklar i internationella publikationer och håller föredrag på konferenser. Utvärderingsrådet skaffar också artiklar som är skrivna av utländska experter till sin tidskrift. Ur detta perspektiv är också ett samarbete via medlemskapet i SICI motiverat.

Utvärderingsmetoder och -forskning

Utvärderingsmodeller och -metoder

Utvecklingen av utvärderingsmodeller och -metoder stöder sig på olika betraktelsesätt som i tillämpliga delar är desamma som inom beteende- och samhällsvetenskaperna. Ibland kan även betraktelsesättet inom administrativa och ekonomiska vetenskaper samt juridik komma i fråga. I utvecklingen av metoderna utnyttjas erfarenheter från andra samhällssektorer och länder.

Utvärderingsrådet inleder en målinriktad utveckling av utvärderingsmodeller och metoder under sin mandattid. I den långsiktiga utvecklingen av modeller och metoder beaktas såväl nationella som lokala behov. Modellerna och metoderna som skall utvecklas bör anpassas till mångfasetterad utvärdering, jämförbar utvärdering och till lärande av andra (t.ex. peer evaluation, benchmarking, kvalitetsbelöningar, kvalitetsrevisioner, övervakning). Utöver de utvärderingsmodeller och metoder som används vid självutvärdering koncentrerar man sig även på sätten att skaffa extern utvärderingsinformation som stödjer utvecklingen av den egna verksamheten och på en utvärderingskultur som främjar en övergripande kvalitetsledning. Metodkompetensen stöds med hjälp av publikationer, nätverk och seminarier. En utvärderingsmiljö skapas i nätverken för insamlande och behandling av information samt för respons.

Utvärderingsrådet utarbetar indikatorer för utbildningen i samarbete med undervisningsministeriet och Utbildningsstyrelsen. I detta arbete beaktar man lokala, nationella och internationella behov. Under planeringsperioden avser man även att ta i bruk kvalitativa indikatorer (t.ex. processindikatorer). I utvecklingen och valet av dessa indikatorer betonas de kvalitetsmässigt mest kritiska och viktiga punkterna i utbildningen (jfr larmindikatorer). Utgående från indikatorerna utförs policyanalyser.

Insamlandet av information för utvärderingsprojekten utförs enligt metodiska och etiska principer för forskningsarbete och till största delen baserat på sampel. Samplen skall vara tillräckligt stora med avseende på utvärderingarnas ändamål och tidtabell. Beroende på utvärderingens ändamål och syfte samt utvärderingsobjektets natur kan utvärderingarna genomföras antingen snabbt och enkelt eller så kan de kräva massivare och kumulativ produktion av information och djupgående analyser. För en del utvärderingstecken kan det vara ändamålsenligt att använda ett avvägt urval.

Utvärderingsforskning

Till stöd för utvärderingsforskningen skapas ett nätverk, en bank av forskare och sakkunniga, i samarbete med de forskarsamhällen och andra instanser som deltar i forskningen inom utbildning. Den utvärderingsforskning som ingår i utvärderingsprogrammet genomförs tillsammans med medlemmarna i nätverket och samordnas med andra forskningsprogram och projekt.

De processer som påverkar utbildningens helhet är pluralistiska och mångfasetterade. Att forska i dem kräver ett mångvetenskapligt och samhälls-, förvaltnings-, ekonomi- och beteendevetenskapligt undersökningsgrepp samt samarbete mellan forskarna. Förutom mångvetenskaplighet behövs mångsidighet i metoderna. Vid sidan av traditionell utvärdering som baserar sig på omfattande urval eller olika indikatorer utnyttjas evalueringar som på olika sätt baserar sig på självutvärdering och kvalitativt grepp. Behovet av olika metoder övervägs projektspecifikt.

Resultaten måste kunna utnyttjas i utvecklings-, sakkunnig- och utvärderingsarbetet på riksomfattande, regional och lokal nivå. Med utvärderingsforskning eftersträvar man inte bara att tillgodose det konkreta informationsbehovet, utan också att främja kumuleringen av metodologisk och innehållsmässig information. I sin mest praktiska form innebär detta att identi-

fiera de bästa arbetssätten och sprida dem till allmän kännedom.

Vid sidan av den egentliga och programenliga utvärderingsforskningen stödjer och främjar rådet även annan utvärderingsforskning och kompetens. Exempelvis kan viktiga teman eller redan insamlade material utanför utvärderingsrådets program erbjudas till personer som avlägger påbyggnadsexamen eller till andra forskare som är intresserade av ämnet för analys utgående från vetenskapligt grundade nya synvinklar. Utvärderingsrådet samarbetar med de samhälls- och beteendevetenskapliga forskarskolorna och tar initiativ till utvärderingsforskning.

Utvärderingsrådet främjar spridningen av den kunskap som fås genom utvärderingarna till forskare för (meta-) utvärderingsforskning. Rådet vill också utveckla kommunikationen inom forskningen och förmedla forskningsinformationen till undervisningsministeriet, utbildningsanordnarna och andra instanser.

Aktiv växelverkan mellan extern och lokal utvärdering och externt stöd för anordnarna

Utbildningsanordnarna skall utvärdera den utbildning de anordnar i enlighet med de lagar som reglerar utbildningen och delta i nationell utvärdering. Utbildningsanordnarnas och läroanstalternas utvärderingar är inte styrda, utan de kan själva bestämma utvärderingsmodeller, -metoder och -mätare.

Efter utvärderingsreformen har utbildningsanordnarnas och läroanstalternas egna utvärderingar samt arbetet att förena dessa med de nationella utvärderingarna blivit allt viktigare. I lagstiftningen och dess motiveringar uppges det att resultaten av utbildningsanordnarnas och läroanstalternas utvärderingar dels bör utnyttjas i nationella utvärderingar, dels att anordnarna och läroanstalterna har rätt att få tillgång till utvärderingsresultaten som utgångspunkt för att utveckla utbildningen. För att man skall kunna samordna nationell utvärdering och anordnarnas och läroanstalternas utvärderingar bör utvärderingarna komplettera varandra och informationen om dem bör vara öppen. Avsikten är inte att utvärderingarna skall vara likadana, utan löpa i samma banor och detta främjas av att utvecklingsarbetet sker öppet och i form av samarbete samt av att man ständigt utbyter erfarenheter med varandra. Delvis samma kriterier bör gärna användas både på nationell och på

lokal nivå även om utvärderingarna genomförs på olika sätt.

Ett av syftena med att utveckla utvärderingen är att stödja en reform av läroanstalterna. Utvärderingen skall också stödja lärarna i deras arbete. Rådet främjar utvecklingen av självutvärderingen på lokal nivå och på enhetsnivå bland annat genom att definiera särdragen för god utbildning, undervisning och utvärdering och genom att i samarbete utveckla olika utvärderingsmodeller, metoder och mätare. Dessutom betonas kunskapsreserver i utvärderingen, ömsesidig nätverksbildning mellan anordnare och läroanstalter och utveckling av externa stödsystem. Genom att utveckla arbetssätt där anordnarnas och läroanstalternas sakkunniga kan utvärdera varandras verksamheter (jämförande utvärderingar, kvalitetsrevisioner) skapas även möjligheter att lära av varandra. Genom nätverksbaserade utvärderingsmiljöer som gör det möjligt att jämföra, främjas även utbytet av erfarenheter och möjligheterna att identifiera de egna starka sidorna och förbättringsobjekten.

Utgångspunkten är att utbildningsanordnarna får kännedom om kommande nationella utvärderingsteman och -objekt minst ett år på förhand. På så sätt kan lokala utvärderingar styras enligt prioriteringarna i den nationella utvärderingen. Förutom att man på detta sätt undviker överlappande insamling av information, kan man dessutom i tolkningar av lokal utvärdering bättre beakta lokala förhållanden och behov än i nationell utvärdering. På så sätt kan man dra slutsatser om omständigheter som påverkar i bakgrunden och bland annat om vilka åtgärder och resurser som behövs i olika kommuner och regioner för att man skall uppnå de utbildningspolitiska målen.

I utvecklingen av utvärdering på lokal nivå och på enhetsnivå används god nationell och internationell praxis och goda nationella och internationella modeller. Utvecklingen av en nätverksbaserad utvärderingsmiljö kräver tid och ekonomiska resurser. Utvärderingsrådet reder även ut möjligheter till utvecklingsprojekt som genomförs med extern finansiering och möjligheterna till samarbete.

Utnyttjande av utvärderingsresultaten

De nationella och lokala beslutsprocesserna för utbildning baserar sig bland annat på information som producerats på olika nivåer, beslutsfattarnas olika

värderingar och på de tillgängliga resurserna. En del av informationen som ligger till grund för beslutsprocesserna är information från utvärderingar. Målet är en informationsbaserad modell för beslutsprocesserna där informationen från utvärderingar intar en allt viktigare ställning i den utbildningspolitiska styrningen och i utvecklingen av utbildningen på lokal nivå. Detta avser även utvärderingens effekter på verkställandet av reformer och styrningen av utvecklingsprocesser.

En framgångsrik nationell och lokal utvärdering och utnyttjande av utvärderingsresultat är nyckelfrågor för trovärdigheten i utvärderingen och utvecklingen av utvärderingen. Hittills finns ingen kunskap om detta. Syftet är att undersöka utvärderingens effekter med bestämda mellanrum. För att säkra efterfrågan på information från utvärderingar är det dessutom viktigt att det i beslutsprocessernas olika faser finns eller skapas sätt och mekanismer att utnyttja information från utvärderingarna. I den enklaste formen handlar det om ansvarsförbindelser, i den mest krävande formen om utvecklingen av det bevisbaserade (evidence based) utbildningssystemet och dess verksamhet. Genom att man med hjälp av utvärderingsinformation kommer fram till god praxis och upptäcker behoven av utveckling bidrar man till ett utvärderingssystem som fungerar väl och kan utnyttjas.

Olika intressen hos dem som använder utvärderingsinformationen ökar utmaningarna då det gäller effekter. För att öka effekterna fäster man vikt vid träffsäkerhet, rättidighet och mångsidighet i utvärderingarna. För att det skall vara möjligt att föregripa behoven av utvärdering och för att utvärderingarna skall vara till så stor nytta som möjligt, bör utvärderarna samarbeta med dem som behöver utvärderingsinformationen. Det behövs växelverkan mellan medlemmarna i nätverket och de instanser som är föremål för utvärderingen även där föremålet för utvärdering finns.

Möjligheten att utnyttja information från utvärderingarna främjas även med kundorienterad rapportering, utvecklingsrekommendationer och konsultstöd som ges på kundens begäran. För att följa hur utvärderingsinformationen kumuleras reder man ut möjligheter att skapa en utvärderingsbank vars information alla parter kan utnyttja.

Kommunikation och information

Kommunikation

Att producera utvärderingsinformation är en del av informationsstyrningen. Utvärderingsinformationen vidareförmedlas så långt det är möjligt med hjälp av publikationer om utvärderingarna, artiklar, utvärderingsseminarier, diskussionsforum och nätverkskommunikation.

Utgångspunkten för informationsstyrningen är öppenhet, genomskinlighet, rättidighet, kundorientering och mångsidighet i kommunikationen. I kommunikationen beaktas såväl de nationella kundernas och intressenternas behov som även det nationella och internationella samarbetets behov. Kommunikationen utvecklas i samarbete med partner. Kommunikationen som beskriver verksamheten förbättras utgående från kundernas förväntningar och behov och utgående från respons.

Utvärderingsinformationen bör vara lättillgänglig för kunderna och intressenterna. Målet är att utvärderingsresultaten, åtgärdsrekommendationerna och annan viktig utvärderingsinformation publiceras och sprids utan dröjsmål. Utvärderingsinformationen levereras i enlighet med öppenhetsprincipen till dem som behöver den i beslutsprocesser, utveckling eller något annat utbildningsrelaterat syfte. Resultaten av de projekt som rådet finansierar publiceras i rådets publikationsserie. En komprimerad skriftlig rapport sammanställs över alla utvärderingar och dessutom kan eventuella mer omfattande utvärderingsrapporter fås via Internet. Korta sammandrag på finska och svenska av alla utvärderingar läggs ut på Internet. Sammandragen publiceras även på engelska om temat är av internationell betydelse.

I början av verksamhetsperioden kartlägger utvärderingsrådet vilka behov av utveckling de publikationsserier som gäller indikatorer har och ger utvecklingsförslag. Målet är att indikatorrapporterna skall bli heltäckande och systematiska och möta olika instansers behov. Publikationerna utarbetas i nätverk och utvecklas i en utvärderande riktning. Indikatorrapporter som överlappar varandra skall minimeras.

Utvärderingsrådet rapporterar öppet om sin egen verksamhet till nätverkets medlemmar och de som ingår i nätverket förväntas agera på samma sätt. Gemensamma principer utarbetas för den kommunikation som gäller utvärderingsverksamheten.

I utvärderingsrådets lokaler finns ett referensbibliotek som i främsta hand står till förfogande för rådets medlemmar och sekretariat och för andra sakkunniga inom utvärdering.

En tidskrift gör också utbildningsutvärderingen mer synlig och ökar dess effekter. Utvärderingstidskriften redigeras i samarbete med olika instanser. Tidskriften presenterar utvärderingsresultat och utvecklingen av utvärderingsmetoder och lyfter fram god utvärderings- och utvecklingspraxis inom olika utbildningssektorer och internationalitet. Tidskriften som utkommer 2–3 per år innehåller även svenskspråkiga artiklar. Tidskriften samordnas med vetenskapliga publikationer. Även andra kanaler kan användas för att publicera motsvarande artiklar.

Informering om utvärderingsresultaten

Rådet för utbildningsutvärdering svarar i egenskap av myndighet för informeringen om utvärderingarna och offentliggörandet av resultaten. Rådet utarbetar instruktioner för publicering och informering av utvärderingsverksamheten och informerar alla som deltar i utvärderingsverksamheten om dem. För offentlighet i utvärderingsverksamheten tillämpas lagen och förordningen om utbildningsutvärdering, lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (L 621/1999), förordningen om offentlighet och god informationshantering i myndigheternas verksamhet (A1030/1999) samt undervisningsministeriets beslut (19/011/98).

Utvärderingsrådet förser utbildningsanordnarna och läroanstalterna med de utvärderingsresultat som gäller dem. Snabbresultat sänds till alla berörda anordnare och läroanstalter senast tre månader efter att materialet har samlats in. En utbildningsanordnare kan på begäran få en rapport som innehåller en analys som är specifik för en anordnare eller en läroanstalt. En sådan rapport är avgiftsbelagd för beställaren.

Då utvärderingsresultaten offentliggörs rangordnas inte skolorna, inte heller utpekats skolor, lärare och läroanstalter som bra eller dåliga på ensidiga grunder. I rapporteringen av ett prov som baserar sig på ett riksomfattande urval utges inga identifikationsuppgifter om enskilda skolor. En riksomfattande utvärdering av en begränsad grupp läroanstalter kan dock innehålla utvärderingsinformation även om en enskild läroanstalt. I ett sådant fall är det ett krav att utvärderingen utförs i samarbete med läroanstalten som

utvärderas och att det i utvärderingen betonas ett utvecklande syfte. Alla viktiga resultat i utvärderingsrapporterna presenteras även på svenska. Utbildningsanordnarna och läroanstalterna beslutar själva om deras resultat skall publiceras.

Nationella resultat meddelas och rapporterna om alla utvärderingar överlämnas alltid till undervisningsministern innan resultaten offentliggörs. Alla utvärderingsrapporter sänds till de anordnare och läroanstalter som har deltagit i en utvärdering. Dessutom sänds de publicerade rapporterna för kännedom till representanter för kommunalförvaltningen och till de centrala intresseorganisationerna. Avgifter för publikationerna bestäms projektspecifikt.

Utvärderarna avkrävs en skriftlig förbindelse att inte utlämna den information de fått genom utvärderingarna, som till exempel material och resultat som är specifika för en utbildningsanordnare, för utomstående personers kännedom eller användning.

Informationshantering och informationssystem

Rådet för utbildningsutvärdering har som mål att ett tidsenligt och pålitligt informationssystem, modern teknologi som underlättar och påskyndar utvärderingen och den kunskap som krävs för att använda den skall finnas till förfogande för nationella och lokala utvärderingar. Dessa skall täcka alla utbildningsformer och -stadier.

I utvecklingen av informationssystemen beaktas lagstiftning som gäller informationsskydd och datasekretess, strategier för informationshantering och principer som styr utvecklingen av utvärderingen samt informationsbehoven för olika utvärderingar. Utgångspunkten är att befintliga informationssystem utnyttjas till fullo i utvärderingarna. Genom att koordinera samarbetet försöker man minimera överlappande verksamhet.¹¹ I början av verksamhetsperioden kartlägger rådet informationsproduktionen och överlappningar i denna, rådgör om principer och praxis för produktionen av utvärderingsinformation och arbetar för att påverka en eliminering av överlappande verksamhet och för att utvärderingsbehoven skall beaktas i utvecklingen av

¹¹ Viktiga samarbetspartner är bland andra Statistikcentralen, Finlands kommunförbund, Stakes och Utbildningsstyrelsen.

system för informationsproduktion.¹²

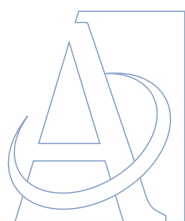
Informationsproduktion som utvecklas för utvärderingens speciella behov och teknologi som stödjer den samordnas med annan informationsproduktion. Utvärderingsmiljöerna utvecklas på lång sikt till elektronisk form (Internetmiljöer, utvärderingsportal). De system som utvärderingsrådet har till sitt förfogande samordnas med utbildningsanordnarnas system, bl.a. för att man enbart i nätverk skall kunna förmedla respons på självutvärderingsmaterial och eventuella andra material samt respons på utbildningsanordnare och läroanstalter. I programmen beaktas även kompatibilitet, ofördröjd hantering av utvärderingsinformationen och enkelhet i att ge respons.

Kvalitetsledning i utvärderingen

Rådet för utbildningsutvärdering utvecklar utvärderingen inom ramen för normerna, de riktlinjer som ministeriet anger och de ekonomiska resurserna samt i enlighet med rådets värderingar, vision och verksamhetsprinciper. Målinriktningen i utvärderingen, smidigheten i utvärderingsprocesserna och ett effektivt utnyttjande av resurserna understöds genom kvalitetsstyrning och -säkring samt utvärdering av utvärderingen. Då verksamhetsprinciper och förhållningsregler utarbetas beaktar rådet de särdrag som är specifika för varje projekt och sektor. Förfaringssätten anpassas till de krav som utvärderingens omvärld och utvärderingsuppgiften ställer. Det bidrar till hög kvalitet i utvärderingen att de experter som deltar i nätverket omfattar samma principer och förhållningsregler. Utvärderingsrapporterna kvalitetssäkras innan de publiceras.

En förutsättning för kvalitetsledning i utvärderingen är att utvärderingskompetensen utvecklas. Rådet främjar utvecklingen av kunskapsreserven för utbildningsutvärdering genom initiativ till utvärderingsutbildning och genom att anordna utbildningen i samarbete med medlemmarna i nätverket. Vidare satsar man på den egna personalens utvärderingskompetens. Utvärderingsutbildningen utvecklas i samarbete med Rådet för utvärdering av högskolorna och andra aktörer som ingår i nätverket.

¹² Informationsproduktionen omfattar information om utbildningssystemet, prognoser, information om finansieringssystem, internationell jämförelse- och forskningsinformation.

Utvärderingsprogrammet

Utvärderingsrådets mål är en utbildning av hög kvalitet och individuell inlärning samt att ha kontroll över förändringarnas utveckling. Utvärderingens centrala uppgift är att stödja såväl utbildningspolitiska beslutsprocesser och nationell utveckling som regional och lokal utveckling – och i sista hand även lärarens arbete. Utgångspunkten är att utvecklingen och beslutsprocesserna i framtiden i högre grad skall bygga på bevis (evidence based), det vill säga på utvärderingsinformation och resultat.

Med hjälp av utvärdering fördjupar rådet kunskaperna i samhället om hur utbildningssystemet lyckas i sin socialisations- och bildningsuppgift samt i bevarandet av internationell konkurrenskraft. Med hjälp av utvärdering produceras även information om hur bra utbildningspolitiken och dess del utvärderingspolitiken är och även om utvärderingens negativa effekter.

Tyngdpunkterna i programmet för utbildningsutvärdering har härletts ur utbildningspolitiska mål och prioriteringar (t.ex. utvecklingsplanerna 2000–2004 och 2003–2007) och ur en analys av de viktigaste punkterna i utbildningssystemets och dess delars utveckling. Vidare har kontinuiteten i de pågående utvärderingarna tryggats i programmet. I inriktningen av projekt och valet av utvärderingsobjekt har man fäst särskild vikt vid att uppfylla grundtryggheten, utbildningssystemets ledpunkter, läroplanernas funktionalitet

och förutsättningarna för inläringen. För att utvärderingsprocesserna skall vara hanterbara genomförs de i form av objektspecifika eller temaspecifika projekt. Utgångspunkten är dock att den utvärderingsinformation som genereras i de enskilda projekten utvidgas till att granska även de inbördes sambanden mellan de olika delarna av systemet (jfr ledpunkter) och stegvis till en utvärdering av hur hela utbildningssystemet fungerar.

De resurser som står till förfogande kommer i fortsättningen att reglera genomförandet av utvärderingsprogrammet. Projekt som är under planering måste prioriteras. Resurserna avgör också i vilken omfattning och hur ingående projekten genomförs och om de eventuellt genomförs i etapper under verksamhetsåren. Tyngdpunkten i verksamheten ligger på externa utvärderingar, vilket innebär att den lokala utvärderingen får sitt stöd främst i extern utvärdering, förutsättningarna för kvalitetsledning och metoderna.

Utvärderingsrådet organiserar utvärderingarna och utvecklingen av utvärderingen genom att följa principerna för mångfasetterad utvärdering. Rådet beslutar om urvalskriterierna för medlemmarna i utvärderingsgrupperna och utser utvärderingsgrupper specifikt för varje projekt i samband med att planerna för projekten godkänns. Viktiga urvalskriterier för utvärderare är oavhängighet, utvärderingskompetens och ingående kännedom om utvärderingsobjektet. Kompetensen inom utvärderingsgruppen bör vara mångfasetterad för att utvärderingen skall vara trovärdig.

Principer som styr utarbetandet av utvärderingsprogrammet

Utvärderingsprogrammet för den grundläggande utbildningen

Information som har samlats in om den grundläggande utbildningen används främst för den nationella utbildningspolitikens behov. Ju större växelverkan är mellan den lokala och nationella utvärderingen, desto bättre betjänar den nationella utvärderingsinformationen den lokala utvärderingen och utvärderingen på läroanstaltsnivå. Detta innebär också att den lokala instansen behöver nationellt utvärderingsstöd, jämförelsefakta om olika lokala system och information om inlärningsresultatens nationella nivå. I bästa fall färdas

informationen både vertikalt och horisontalt. I det långa loppet samlas den inkomna informationen till metautvärderingar och analyser som granskar systemet som helhet.

Utvärderingsprogrammet för grundutbildningen är en del av en omfattande utvärderingshelhet där även utvärderingsobjekt från andra utbildningssektorer ingår. Inom programmet kontrollerar man att inga överlappningar med internationella utvärderingar uppstår. De internationella utvärderingarna pekar ut de nationella flaskhalsarna. Inom den grundläggande utbildningen är utvärderingarnas samband med grunderna för läroplanen, dess förändringar och systemets verksamhetsförutsättningar av central betydelse. I utvärderingarna beaktas enhetligheten i den grundläggande utbildningen i enlighet med grunderna för läroplanen 2004.

Grunderna för läroplanen är ett synnerligen centralt nationellt styrmedel inom den grundläggande utbildningen. De utgör den ram som de lokala läroplanerna utgår ifrån. Därför är utvärderingen av hur läroplansreformen verkställs och vilken läroplanens styrförmåga är vid sidan av hur läroplanens målsättningar förverkligas programmässigt nyckelfenomen i utvärderingsrådets arbete. På grund av tidsplanen för verkställandet är utvärderingen av läroplansreformen emellertid inte med i detta utvärderingsprogram.

Insamlandet av uppgifter om undervisningens verksamhetsförutsättningar kanaliseras inte alltid tekniskt till läges-, tema- eller systemutvärderingar. Målet är att indikatorerna skall producera den grundläggande informationen – information om undervisnings- och inlärningsmiljöer fås även i samband med utvärderingar av inlärningsresultat. Detta möjliggör en bättre jämförelse av förutsättningarna för inläring ur synvinkeln utbildningsmässig jämlikhet. Från utvecklingens synvinkel är det nödvändigt att känna till sambandet mellan verksamhetsförutsättningarna och inlärningsresultaten. Utvärderingarnas effekter på utvecklingen av utbildningen och samhällsutvecklingen undersöks till exempel som faktaunderlag för ny lagstiftning om utbildning.

De nationella kriterier på kunskaper som läroplanerna ger utnyttjas i utvärderingarna bland annat i det avseendet att samma elevers modersmåls- och matematikkunskaper utvärderas på våren i andra, femte och nionde årskursen. Uppföljningen av de studerandes kunskaper fortsätter på motsvarande sätt även efter grundutbildningen. Denna strategi ger information om svagheter och styrkorna i utbildningsprocessens olika stadier. Samtidigt

ger den nationell information om kriteriernas funktionsduglighet och utvärderingsstöd för de olika stadierna i grundutbildningen, varvid det också finns tid för korrigerande åtgärder. Programmässigt strävar man efter att alla nationellt viktiga mål för fostran och utbildning samt målen för inläring i alla läroämnena skall bli utvärderade minst en gång under den period som läroplanen gäller. Om det är motiverat kan hela årskursen delta i en utvärdering av inlärningsresultat i stället för ett urval.

Utvärderingsprogrammet för gymnasieutbildningen

Stommen i utvärderingen av gymnasieutbildningen är *utvärdering av inlärningsresultat*. Det viktigaste och mest nödvändiga av målen som presenteras i grunderna för läroplanen anses vara att eleverna skall få tillräckliga kunskaper för att övergå till fortsatta studier som bygger på gymnasiet kursfordringar. Som utvärderingsobjekt innebär detta resultat i studentskrivningar och inlärningsfärdigheter. Utvärderingarna under den innevarande verksamhetsperioden genomförs så att utvärderingen av inlärningsfärdigheter och resultaten av studentskrivningarna sammanförs på studerandenivå. Placeringen av samma elever i fortsatt utbildning kommer att följas.

I fortsättningen sammankopplas den ovan beskrivna utvärderingen av inlärningsresultat med den uppföljning av ålderskohorten som inleds i den grundläggande utbildningens andra årskurs. Det fungerar så att utvärderingen av gymnasiet genomförs med 4–5 års mellanrum. Ett insamlat informationsmaterial som beskriver skolan som inlärnings- och undervisningsmiljö förenas med utvärderingarna av inlärningsresultat. I den utvärdering av gymnasieutbildningen som baserar sig på uppföljningen av ålderskohorten förenas horisontala och vertikala synergifördelar. I utvärderingar som följer ålderskohorter kan man även granska skillnader mellan gymnasier på ett mångsidigare sätt än förr, utvärdera studentskrivningarnas funktionalitet (både allmänt och som kriterium för elevurval) och granska gymnasieutbildningens ändamålsenlighet med tanke på fortsatta studier.

Grenarna i utvärderingens stomme utgörs av *läges- och temautvärderingar* som hänför sig till funktioner som stödjer studier och inläring. I utvecklingsplanen för utbildningen har utvärderingar som hänför sig till styr- och stödtjänster för de studerande ansetts vara de mest aktuella av dessa.

Inlärningsresultaten uppstår i bestämda inlärnings- och undervisningsmil-

jöer men minimikraven för studierna påverkas även av andra utbildningssektorer och delvis av den riksomfattande utbildnings-, ekonomi- och socialpolitiken. *Systemutvärderingarna* som är förknippade med minimikraven för gymnasiestudier kan vara utvärderingar som utnyttjar olika databaser, indikatorer och sakkunnignätverk samt söker olika verksamhetsalternativ. I dessa används även successivt kumulerande information om utvärderingar av inlärningsresultat samt läges- och temautvärderingar. Under den första verksamhetsperioden har man på basis av analyser av omvärlden och planen för utveckling av utbildningen prioriterat ämnen som övergriper utbildningssektorerna som till exempel ”utbildningens regionala effekter och regionala roll”.

Utvärderingsprogrammet för yrkesutbildningen

Utvärderingsprogrammet för yrkesutbildningen är uppgjort så att det skall producera ingående och mångsidig information om funktionaliteten i och effekterna av de olika delarna i systemet för yrkesutbildning. Syftet med programmet är att stödja dem som anordnar och utvecklar utbildningen, politiska beslutsprocesser och inriktningen för utbildningens mål. Utvärderingsprogrammet innehåller informationsstyrning som hänför sig till utvärderingsresultat, -metoder och -kompetens. Utvärderingsprogrammet sträcker sig över nationell, regional och lokal nivå – inklusive läroanstalternas verksamhet och inlärningsresultat.

Utarbetandet av programmet har medfört val. Föremål för utvärdering är sådana delar i systemet som under de senaste åren har genomgått stora förändringar. Utvärderingarna fokuserar bland annat på examensstrukturer, funktionaliteten hos systemet för läroplaner (pedagogiska reformer i anslutning till utvecklingen av läroplanerna: till exempel inläring på arbetsplatsen och bedömning på basis av fristående yrkesprov) och systemet för upprätthållande av utbildningen. Utvärderingen av systemet för upprätthållande av utbildningen innebär även en utvärdering av hur utbildningens kvantitativa regleringssystem fungerar och av hur anordnarna lyckas med sin uppgift att ge service. Som en del av detta är även de mål som hänför sig till regionaliseringen av utbildningsservicen och utvecklingen av näringslivet föremål för granskning liksom även det interna samarbetet inom skolnätet då det gäller att trygga servicen (exempelvis samarbete med gymnasiet).

Även de olika studerandenas möjligheter till utbildning och utbildningsmässig jämlikhet för befolkningen är utvärderingsobjekt i denna helhet.

Under programperioden utvecklas och testas ett nytt utvärderingssystem för inlärningsresultat i yrkesutbildningen. Avsikten är att ta programmet i bruk i den utbildning som inleds 2005. Utvärderingssystemet för inlärningsresultat integreras med hjälp av extern kvalitetssäkring i bedömningen på basis av fristående yrkesprov. Under programperioden undersöker man inlärningsresultaten i olika pilotprogram och utvecklar utvärderingsmodeller som baserar sig på tester, kvalitetssäkringspraxis samt utvärderingsmetoder och -kriterier. Målet är att man i framtiden med utvärderingen av inlärningsresultat skall kunna förena sådana utvärderingsundersökningar som fördjupar utvärderingarna av inlärningsresultat och som även kan ta hänsyn till bakgrunds- och kontextfaktorer av olika slag. Den ovan beskrivna utvärderingen av inlärningsresultat fokuserar på den yrkesmässiga kompetensen. Programmet omfattar inte utvärderingsprojekt för studier och teman som är gemensamma för alla.

Utvärderingsprogrammet för vuxenutbildningen

Utvärderingsprogrammet för vuxenutbildningen bygger på de observationer som kommit fram i OECD:s temaundersökning om vuxenutbildningspolitiken i Finland samt på de förslag som den parlamentariska arbetsgruppen för vuxenutbildning lagt fram i sitt betänkande. Såväl regeringsprogrammet som utvecklingsprogrammet för utbildning och forskning (2003–2008) bekräftar att utvecklingen av vuxenutbildningen bygger på dessa förslag.

Genomgående teman i utvärderingen av vuxenutbildningen är jämlikhet och styrning av vuxenutbildningen som helhet. De utgör åtminstone ett perspektiv i alla utvärderingsprojekt under planeringsperioden. Det centrala i jämlikhetsperspektivet är exempelvis utbudet på vuxenutbildning i landets olika områden, behoven hos befolkningsgrupper med olika studiefärdigheter samt utbildningsmöjligheter för lågutbildade och personer med svag ekonomisk ställning. Perspektivet styrning av vuxenutbildningen hör ihop med jämlikhetsperspektivet på flera sätt. Målen för jämlikhet uppnås inte av sig själva. De mångahanda formerna av vuxenutbildning borde uppfattas som delar av ett system som tjänar helheten och utbildningsutbudet borde styras till att motsvara behov som har bedömts som samhällspolitiskt aktuella.

Utvärderingen av vuxenutbildningen inleds 2004 både för yrkesutbildningen och för det fria bildningsarbetet. De båda projekten som påbörjas genomförs i två steg och beaktar de förändringar som pågår inom vuxenutbildningen. I första skedet utvärderas det nuvarande läget och orsakerna till detta. I det andra skedet utvärderas hur åtgärder och reformer har lyckats och vilka effekter de har haft. Projekten kommer att pågå till slutet av den verksamhetsperiod som har planerats här, till år 2007.

I första skedet av projektet *Fritt bildningsarbete och aktivt medborgarskap* utvärderas funktionaliteten och verksamhetsförutsättningarna i det nätverk som bildas av de läroanstalter som verkar inom det fria bildningsarbetet. I det andra skedet utvärderas effekterna av nya styrformer samt hur nätverket för det fria bildningsarbetet lyckas i den uppgift som har anförtrotts åt det, att främja ett aktivt medborgarskap. Vad temat beträffar har projektet klara beröringspunkter med till exempel regeringens politiska program för medborgarpåverkan.

I första skedet av projektet *De vuxnas utbildningsmöjligheter inom vuxenutbildning på andra stadiet* utvärderas anordnandet av och utbudet på yrkesutbildning på andra stadiet som helhet samt de utbildningsarrangemang som lämpar sig för vuxna med olika fördigheter. I projektets andra skede fästs vikten vid den yrkesinriktade påbyggnadsutbildningen och styrningen av den, eftersom den har visat sig vara instabil på grund av bristande verksamhetsförutsättningar. Då befolkningens bildningsnivå stiger och åldersklasserna som saknar yrkesutbildning pensioneras kommer den yrkesinriktade utbildningen att bli allt viktigare inom den närmaste framtiden och därför kommer dess ställning att stärkas. Med tanke på helheten i vuxenutbildningen handlar det också om hur vuxenutbildning på eget initiativ fyller sin funktion vid sidan av arbetskraftsutbildning och personalutbildning och hur en ändamålsenlig helhet utvecklas av dessa.

Utvärderingsprogrammet för den svenskspråkiga utbildningen

Principen för utvärderingen av den svenskspråkiga utbildningen är att alla riksomfattande utvärderingsprojekt omfattar även den svenskspråkiga utbildningen oberoende av om projekten gäller grundläggande utbildning, gymnasiet, yrkesutbildning eller vuxenutbildning. Motiveringarna för den härleds ur de värderingar som ligger till grund för utvärderingsprogrammet:

jämlikhet, rättvisa och sanning. På detta sätt fås heltäckande information om hela befolkningen. De riktlinjer som har dragits upp för den finskspråkiga utbildningen gäller även för den svenskspråkiga. Dessutom presenteras två projekt som har uppkommit särskilt på grund den svenskspråkiga utbildningens behov. Läget i grundskolan utvärderas med avseende på hela befolkningen men lägesutvärderingen av den svenskspråkiga utbildningen inriktar sig även på gymnasiet, yrkesutbildningen och vuxenutbildningen. Utvärderingsinformation som samlats in tidigare utnyttjas i den sammanfattande metaanalysen. Även det andra utvärderingsprojektet inom den svenskspråkiga utbildningen riktar sig mot alla utbildningssektorer. Projektet gäller lärarnas behörighet, vilken har konstaterats vara ett utvecklingsobjekt inom den svenskspråkiga utbildningen.

Utvärderingsprogrammets struktur

I indelningen av utvärderingsprogrammet i huvudklasser och underklasser har man använt de klassificeringar som har presenterats i utvecklingsplanen för forskning och utbildning för åren 2003–2008. Programmet omfattar de utvärderingar som ingår i undervisningsministeriets förvaltningsområde. I bilaga 3 presenteras dessutom en förteckning över de utvärderingar som länsstyrelserna ansvarar för.

I Utvärdering av utbildningen

De nationella utvärderingarna består av 1) systemutvärderingar, 2) lägesutvärderingar och 3) temautvärderingar.

II Utvärdering av inlärningsresultat

I utvärderingen av inlärningsresultaten inom grundutbildningen och gymnasieutbildningen granskas särskilt läroämnena och inlärningsfärdigheterna. I yrkesutbildningen fokuserar utvärderingen under programperioden på yrkeskompetensen. I programmet är huvudvikten lagd särskilt på utvecklingen av det nya

utvärderingssystemet och på att testa dess funktionsduglighet samt på att inleda de utvärderingar som gäller hela utbildningssystemet.

III Stöd för utbildningsanordnarna i utbildningsutvärderingen

Pilotprojekt som stödjer utbildningsanordnarna och läroanstalterna i arbetet att utveckla egna utvärderingar skall påbörjas. I dessa byggs utvärderingsmodeller, -metoder och -kriterier upp och testas i praktiken. Utbildningsanordnarna och läroanstalterna deltar själva aktivt i arbetet. Dessutom utvecklas nätverksbaserade utvärderingsmiljöer till stöd för självutvärderingar. Med hjälp av nätverken främjas även nätverksbildning mellan utbildningsanordnarna och utnyttjandet av självutvärderingar i nationella utvärderingar. Utvärderingsutbildning för anordnarna och läroanstalterna främjas.

IV Kvalitetspris

Undervisningsministeriet delar årligen ut kvalitetspris för yrkesutbildning och läroavtalsutbildare på förslag av den prisnämnd som ministeriet utsett. Utbildningsstyrelsen och de trepartsarbetsgrupper som styrelsen har utsett och som består av utomstående instanser, har ansvarat för kvalitetsutvärderingarna av yrkesutbildningen och läroavtalsutbildarna. Vuxenutbildningsrådet delar i sin tur ut kvalitetspris för vuxenutbildning årligen. För kvalitetsutvärderingen av vuxenutbildningen har även en separat utvärderingsgrupp utnämnts.

V Utvärderingsmetoder

Utvärderingsmetoder utvecklas för nationell utvärdering och för utvärdering av utbildningsanordnarna och läroanstalterna. Detta genomförs i samband med olika projekt och som separata metodprojekt. Tyngdpunkterna ligger på mångsidighet samt på metoder som betonar regionalt och lokalt deltagande. Utvärde-

ringsverksamheten stöds genom publikationer, utbildning för utvärderare samt modeller och beskrivningar för olika utvärderingar. Utvärderingsmetoderna utvecklas i riktning mot arbete i nätverk (Internetmiljöer, portaler).

VI Internationellt samarbete

Rådet för utbildningsutvärdering främjar skapandet av ett internationellt utvärderingsnätverk, upplysning om den egna utvärderingsverksamheten och utnyttjandet av internationell expertis i utvecklingen av ett nationellt system. Utvärderingsrådet ansvarar på nationell nivå för koordineringen och utvecklingen av det internationella utvärderingssamarbetet.

VII Avgiftsbelagd service

Gemensamma principer för den avgiftsbelagda servicen utarbetas under programperioden.

Utvärderingsprogram för åren 2004–2007

Vid definitionen av tyngdpunkterna i utvecklingen av utvärderingsprogrammet har man beaktat riktlinjerna i utvecklingsplanen (2003–2008), undervisningsministeriets riktlinjer och kontinuiteten i de pågående utvärderingarna.

I UTBILDNINGSPROGRAMMET (rådets uppgifter 5 §, 2 mom.)¹³

Systemutvärderingar	Hänvisning	Tidplan
1 Examensstrukturens funktionalitet (YR)	Plan 2003–2008	2005–2006
2 Läroplansreform (YR) ¹⁴		2005–2006
3 Utbildningens regionala effekter och läroanstalternas samarbete ¹⁵ (GY, YR, VU)		2005–2006
4 Den studerandes utbildningsmöjligheter och jämlikhet (GY, YR)	Plan 2003–2008	2006–2007 ¹⁶
5 Förutsättningar för vuxenutbildning och jämlikhet		2006–2007
6 Det fria bildningsarbetet och aktivt medborgarskap		2004–2007
7 Grundtrygghet i utbildningen (GU)		2004–2005
8 Urval och ansökning för unga till yrkesutbildning, studieframgång och avbrytande av studier	Plan 2003–2008	2005
Lägesutvärderingar		
1 Den svenskspråkiga utbildningens läge (GU, GY, YR, VU)		2005–2006
2 Den grundläggande utbildningens läge (GU) ¹⁷		2005–2006
3 Lärarnas behörighet i den svenskspråkiga utbildningen		2006–2007
4 Specialundervisning, stödundervisning och elevvård (GU, GY)	Plan 2003–2008	2004–2005

¹³ Svenskspråkig utbildning ingår i alla projekt.

¹⁴ Omfattar funktionsduglighet, innehåll och pedagogiska tyngdpunkter i läroplanssystemet som till exempel valfrihet, tillgodoräkning, individuella studier, bedömning av studerande osv.

¹⁵ Innehåller kvantitativt och kvalitativt förutseende i utbildningen, system för självutvärdering och anordnarnas verksamhet som utvecklare av näringslivet och utbildare av befolkningen i det egna området som en del av regionens innovationssystem.

¹⁶ Omfattar utbildning av högkompetenta och förhindrande av utslagning.

¹⁷ Grundar sig på resultat av nationella och internationella utvärderingar och undersökningar som utförts 1993–2003.

Temautvärderingar

1	Inlärnin g på arbetsplatsen	reform	2004–2005 ¹⁸
2	De vuxnas utbildningsmöjligheter inom vuxenutbildning på andra stadiet		2004–2007
3	Grundläggande utbildning i konst	Plan 2003–2008	2005
4	De fristående yrkesprovens funktionalitet (YR, VU)	reform	2006–2007
5	Utnyttjande av informationstekniska möjligheter i undervisningen (GU, GY, YR, VU)		2006–2007
6	Förskoleundervisningens kvalitet ¹⁹		2003–2004

II UTVÄRDERING AV INLÄRNINGSRESULTAT²⁰

Plan 2003–2008

Grundläggande undervisning²¹:

1	Matematik (GU) (2 åk)	2005–2006
2	Modersmålet (GU) (2 åk) ²²	2005–2006
3	Matematik o. modersmålet (GU/nybörjarundervisning) ²³	2003–2005
4	Matematik (GU) (9 åk)	2006–2007
5	Modersmålet (GU) (9 åk)	2006–2007
6	Matematik (GU) (9 åk) ²⁴	2003–2004
7	Konstfostran (GU konst- o. övningsämnen, huslig ekonomi)	2006
8	Modersmålet o. litteratur (GU) 9 åk) ²⁵	2003–2005
9	Modersmålet o. litteratur (GU) (9 åk) ²⁶	2003–2005

¹⁸ Omfattar både den grundläggande yrkesutbildningen för unga och läroavtalsutbildningen.

¹⁹ Utvärderingsprojekt som ministeriet har gett Utbildningsstyrelsen i uppgift med stöd av gällande lag.

²⁰ En fristående sektion för utvecklingen av utvärderingen av inlärningsresultat inrättas 2004. Till sektionens område hör den grundläggande utbildningen, gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen.

²¹ Innehåller ett omfattande bakgrundsmaterial som stöder utvärderingen av skolans verksamhetskultur, kvaliteten på undervisningen och studiernas meningsfullhet (basdelarna med i alla utvärderingar av inlärningsresultat och tilläggsdelar projektvis).

²² Genomförs i samma skolor och på samma elever som utvärderingen av matematik, för mångsidigare resultatanalyser och för att spara på kostnaderna.

²³ Utvärderingsprojekt som ministeriet har gett Utbildningsstyrelsen i uppgift med stöd av gällande lag.

²⁴ Utvärderingsprojekt som ministeriet har gett Utbildningsstyrelsen i uppgift med stöd av gällande lag.

²⁵ Utvärderingsprojekt som ministeriet har gett Utbildningsstyrelsen i uppgift med stöd av gällande lag.

²⁶ Utvärderingsprojekt som ministeriet har gett Utbildningsstyrelsen i uppgift med stöd av gällande lag.

Gymnasiet:	Plan 2003–2008	
1 Inlärningsfärdighet (GY)		2005–2006
2 Inlärningsfärdighet och studentskrivningar		2006–2008
3 Inlärningsfärdighet, studentskrivningar och övergång till fortsatta studier		2008–2009
Yrkesutbildning:		
1 Utveckling och testning av utvärderingsstrategi, -system och -program för inlärningsresultat, ²⁷	Plan 2003–2008	2003–2005
2 Nationella inlärningsresultat	Plan 2003–2008	2005 fortgående

III STÖD FÖR UTBILDNINGSANORDNARNA I UTBILDNINGSAUTVÄRDERINGEN (5 §, 2 mom.)

1 Kvalitetssäkring/självutvärdering av anordnarnas och läroanstalternas verksamhet ²⁸	Plan 2003–2008	fortgående
2 Läroavtalsutbildningens kvalitet och självutvärdering av den ²⁹		2004
3 Yrkesutbildningens kvalitet, rekommendation för kvalitetsledning, kvalitetsmätare ³⁰		2004
4 Utarbetande av utvärderingsmodeller och kvalitetsrekommendationer för utbildningsanordnare ³¹		2004

²⁷ Utvärderingsstrategin och programmet preciseras i sektionen enligt erfarenheter från utvärderingsförsöken för inlärningsresultat. Samtidigt bedöms även behoven av utvärdering av utbildning och tyngdpunkter som är gemensamma för alla under de kommande åren. Utbildningsstyrelsen organiserar ESF-projektet.

²⁸ Metoder och verktyg för självutvärdering utvecklas för utbildningsanordnare, läroanstalter och lärare. Modeller och metoder för systematisk kvalitetsledning betonas och metoder som är lämpliga för kvalitetsutvärdering av undervisningsprocesser. Nätverk skapas till stöd för självutvärdering. En fristående sektion för att skapa klarhet i utvecklingen av utbildningsanordnarnas självutvärdering inrättas 2004. Sektionen omfattar alla utbildningsformer.

²⁹ Utvärderingsprojekt som ministeriet har gett Utbildningsstyrelsen i uppgift med stöd av gällande lag.

³⁰ Utvärderingsprojekt som ministeriet har gett Utbildningsstyrelsen i uppgift med stöd av gällande lag.

³¹ Utvärderingsprojekt som ministeriet har gett Utbildningsstyrelsen i uppgift med stöd av gällande lag.

IV KVALITETSPRIS

1	Kvalitetspris för yrkesutbildningen ³²	2004
2	Kvalitetspris för läroavtalsutbildningen ³³	2004

V UTVÄRDERINGSMETODER³⁴

1	Utvärderingsnätverk ³⁵	Plan2003–2008	fortgående
2	Utbildning för utvärderare, kunskapsreserv	Plan 2003–2008	fortgående
3	Indikatorer	Plan 2003–2008	fortgående
4	Informationssystem och teknologi ³⁶	Plan 2003–2008	fortgående
5	Utnyttjande av utvärderingsresultaten i utvecklingen av undervisningen ³⁷		2004
6	Yrkesutbildningens kvalitet (Leonardo) ³⁸		2004

VI INTERNATIONELLT SAMARBETE

1	Samarbete mellan EU och CEDEFOP (YR, VU)	Plan 2003–2008	fortgående
2	Nordiskt samarbete (GU, GY, YR, VU)		
3	EU/OECD: vuxnas kunskapsnivå och deltagande i utbildning	Plan 2003–2008	2004–
4	PISA		2005–2006

VII AVGIFTSBELAGD SERVICE³⁹

1	Sakkunnig- och utvärderingstjänster	fortgående
2	Försäljning i anslutning till utvärderingsprojekten	fortgående
3	Utvärderingsseminarier ⁴⁰	

VIII EVALUERINGSFORSKNING INOM UTBILDNINGEN

	Metaundersökning av utvärderingens effekter	2006–2007
--	---	-----------

³² Utvärderingsprojekt som ministeriet har gett Utbildningsstyrelsen i uppgift med stöd av gällande lag.

³³ Utvärderingsprojekt som ministeriet har gett Utbildningsstyrelsen i uppgift med stöd av gällande lag.

³⁴ En fristående sektion för utvecklingen av utvärderingsmodeller och metoder inrättas år 2004. I utvecklingen av modeller och metoder beaktas de olika utbildningssektorerna speciella behov.

³⁵ I utvecklingen av utvärderingsnätverket beaktas kraven på de olika utvärderingarna och styrkorerna i de olika organisationerna.

³⁶ Möjliggör insamling och analys av information, snabbrespons samt förmedling av självutvärderingsrapporter samt respons till anordnare och läroanstalter. Möjliggör dessutom uppbyggande av virtuella utvärderingsmiljöer och en utvärderingsportal till exempel för att sprida god praxis och utvärderingsmetoder och utvärderingsinformation.

³⁷ Utvärderingsprojekt som ministeriet har gett Utbildningsstyrelsen i uppgift med stöd av gällande lag.

³⁸ Projektet genomförs vid Utbildningsstyrelsen.

³⁹ Principerna för den avgiftsbelagda servicen utarbetas i början av programperioden.

⁴⁰ Utvärderingsrådet anordnar ett nationellt utvärderingsseminarium en gång per år med början år 2005. Möjligheter till samarbete med Rådet för utvärdering av högskolorna utreds.

Bilaga 1. Medlemmarna i rådet för utbildningsutvärdering

Professor Päivi Atjonen, Joensuu universitet, Institutionen för pedagogik

Professor Sven-Erik Hansén, Österbottens högskola, Pedagogiska fakulteten, Vasa

Professor Jarkko Hautamäki, Centret för utbildningsevaluering, Helsingfors universitet

Professor Kauko Hämmäläinen, Helsingfors universitet, Forsknings- och utbildningscentret Palmenia

Förman Pirkko Kalttonen, Stora Enso, Veitsiluoto bruk

Chefen för undervisnings- och kulturenheten Anneli Kangasvieri, Finlands kommunförbund

Ordförande Reetta Kuosmanen, Finlands Yrkesstuderandes Centralförbund SAKKI rf

Professor Erno Lehtinen, Åbo universitet, Institutionen för pedagogik

Professor Vesa Mustonen, Uleåborgs universitet, Institutionen för matematiska vetenskaper

Chefen för skolväsendet Kirsti Mäensivu, Tavastehus

Direktör Hannu Salminen, Jyväskylä samkommun för utbildning

Rektor Juha Sihvonen, Valkeakoski-institutet

Direktör Liisa Souri, Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ, Avdelningen för facklig bevakning

Bilaga 2. Utvärderingssekretariatet

Generalsekreterare Heikki K. Lyytinen, chef för institutionen

Huvudplanerare Esko Korkeakoski, allmänbildande utbildning, utvärdering av den grundläggande utbildningen

Huvudplanerare Gunnel Knubb-Manninen, utvärdering av den svenskspråkiga utbildningen

Huvudplanerare Jouko Mehtäläinen, allmänbildande utbildning, utvärdering av gymnasieutbildningen

Huvudplanerare Anu Räisänen, utvärdering av yrkesutbildningen, ställföreträdande chef för institutionen

Huvudplanerare Heikki Silvennoinen, utvärdering av vuxenutbildningen

Planerare Harri Rönholm, skapande och igångsättning av ett stödsystem för den lokala utvärderingen

Avdelningssekreterare Maritta Leinonen

Bilaga 3. Utbildningsutvärderingar som genomförs av andra instanser

Utvärderingsobjekt som omfattas av länsstyrelsernas basservice:

Utvärderingar	Hänvisning	Tidplan
1 Regional tillgång på förskoleundervisning och grundläggande utbildning ⁴¹	Plan 2003–2008	2003–2004 (SU) fortgående (GU)
2 Funktionaliteten i ändringarna av reglerna som gäller elevvård och upprätthållande av ordning ⁴²		2003–2004
3 Jämlika utbildningsmöjligheter (andra stadiet) ⁴³	Plan 2003–2008	senast år 2006
4 Placering i utbildning efter den grundläggande utbildningen och gymnasiet ⁴⁴	Regeringens strategihandling	fortgående
5 Sysselsättningen av dem som avlagt examen och placering i påbyggnadsstudier ⁴⁵	Regeringens strategihandling	fortgående
6 Skolelevernas eftermiddagsverksamhet ⁴⁶	Regeringens strategihandling	2004 och 2006

⁴¹ För förskoleundervisningen anknyter utvärderingen till den rapport om förskoleundervisning som avges till regeringen år 2004.

Informationen skaffas genom en enkät till kommunerna 2003.

För den grundläggande utbildningen genomförs utvärderingen årligen utgående från Statistikcentralens material.

⁴² Informationsmaterialet inhämtas från grundskolorna under åren 2003 och 2004.

Anknyter till den utbildningspolitiska rapport som avges till regeringen år 2005.

⁴³ Utöver statistikmaterialet används en enkät som ställs till utbildningsanordnarna (2005).

⁴⁴ Som material används huvudsakligen statistikmaterial från Statistikcentralen (statistik över läroanstalterna).

⁴⁵ Som material används huvudsakligen statistikmaterial från Statistikcentralen (placeringstjänsten).

⁴⁶ Ungdomsväsendet har det huvudsakliga ansvaret för genomförandet. Informationen skaffas från kommunernas bidragsstatistik och genom en enkät till kommunerna.

Bilaga 4. Ordlista

Extern kvalitetsrevision

är en utomstående systematisk och opartisk utvärdering i syfte att reda ut om organisationens verksamhet är målenlig, effektiv och anpassad för sitt ändamål. Kvalitetsrevision är en utvärderingsmetod.

Extern utvärdering

är en utomstående tolkande analys av en organisations nuläge.

Indikator

är en relaterad mätare eller ett relaterat tal som uttrycker en egenskap, ett tillstånd eller pågående förändringar hos ett objekt.

Indikatorer behövs för utvärdering då begrepp konkretiseras och görs mätbara.

Intern utvärdering

avser utvärdering vars genomförare deltar i verksamheten i den organisation som utvärderas. Jfr självutvärdering.

Jämförande utvärdering

avser en tolkande analys av den verksamhet som utförs av en jämförbar individ, grupp eller organisation. I jämförande utvärdering kan olika metoder användas.

Kvalitet

är den egenskap som beskriver utbildningens och utbildningssystemets förutsättningar, processer och resultat.

Kvalitetskontroll

avser en utvärderande jämförelse av processer och uppnådda mål med de på förhand uppställda målen.

Kvalitetsledning

är ett delområde av ledarskap och fastställer kvalitetspolitiken, -målen samt de ansvarsfrågor som hänför sig till kvalitet och verkställs i form av kvalitetsplanering, kvalitetsstyrning, kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling.

Kvalitetssäkring

är de sammanlagda funktioner med vilka man åstadkommer tillräcklig tillförlitlighet för att tjänsten eller produkterna skall uppfylla de mål och kvalitetskrav som ställts upp för dem.

Kvalitetsutvärdering

är en tolkande analys av hur utbildningssystemets förutsättningar, processer och resultat motsvarar de uppställda kraven och målen.

Lokal utvärdering

är den utvärdering som utbildningsanordnaren utför själv och som baserar sig på anordnarens och läroanstaltens egna mål och egen referensram.

Lägesutvärderingar

fokuserar på en hel utbildningssektor (t.ex. den grundläggande utbildningen) eller på en form av läroanstalt (t.ex. medborgar- och arbetarinstitut).

Metoder för kvalitetsledning

avser de medel som kan användas i verksamhet som gäller kvalitetsledning. Exempel på sådana medel är olika utvärderingsmetoder.

Mångfasetterad utvärdering

innebär en tolkande analys av utvärderingsobjektet utförd av olika intressegrupper och aktörer tillsammans. Mångfasetterad utvärdering innebär även en mångsidig användning av olika tillvägagångssätt och metoder i en utvärdering.

Självutvärdering

innebär en tolkningsmässig analys av organisationen och de personer som arbetar inom den.

Systemutvärderingar

ger information om funktionsdugligheten i hela utbildningssystemet eller en del av det. Systemutvärderingar riktar sig även mot utbildningspolitik och hur den verkställs.

Temautvärderingar

fokuserar på en innehållsmässig helhet som till exempel ett fristående läroämne eller ett innehållskomplex i en utbildning.

Utbildning

är organiserad och målinriktad inlärningsverksamhet.

Utbildningsanordnare

är den organisation som undervisningsministeriet har gett i uppgift att anordna en utbildning.

Utbildningspolitik

innebär alla åtgärder och strävanden från myndigheterna och de olika grupperna i samhället för att påverka utbildningens utveckling.

Utvecklande utvärdering

är en verksamhet som bygger på jämlik växelverkan och där parterna tillsammans utför en tolkande analys av utvärderingsobjektet och de faktorer som påverkar det samt ger respons. I den utvecklande utvärderingen kan utvärderarna lägga fram utvecklingsförslag som har utarbetats i samförstånd.

Utvärdering (evaluation)

innebär att bestämma värdet på objektet eller verksamheten som granskas, en värderande tolkningsanalys. En viktig ställning har de mål, krav och kriterier, med vilka man jämför det som skall utvärderas. Utvärderingen ger mångsidig information om verksamhetens värde, starka sidor och förbättringsområden och har som mål att utveckla den verksamhet som utvärderas.

Utvärderingsforskning

innebär med en kort definition systematisk användning av vetenskapliga forskningsprocesser för att utvärdera begreppsbildning, planering, genomförande och nytta i sociala interventionsprogram. Med en vidare definition innebär utvärderingsforskning att man skaffar information till underlag för beslutsfattande. Den första definitionen begränsar utvärderingsforskningen till utvärdering av resultatet av interventionerna och det vanligaste är att den är förenad med olika försöks- och utvecklingsprojekt. Den senare definitionen ger mer utrymme att undersöka vad som sker i utbildningssystemet och dess delar. I utvärderingsforskningen följer man vetenskapliga principer. Till skillnad från allmänt forskningsförfarande innehåller utvärderingsforskning bedömning mot någon grund.

Rådet för
utbildningsutvärdering

Omslag: Martti Minkkinen

Programmet för Rådet för utbildningsutvärdering för perioden 2004–2007 inleder en ny fas i utbildningsutvärderingen. Utvärderingen tar allt mer formen av ett expertarbete som sker utanför undervisningsförvaltningen. Även utbildningspolitiken kan vara föremål för utvärdering.

I det nya systemet har den lokala utvärderingen en framträdande ställning. Den externa utvärderingen har till uppgift att stödja lokal utveckling av utbildning samtidigt som den ger utvärderad respons om hela utbildningssystemet.

Det nya utvärderingssystemet är unikt även internationellt sett. Det kännetecknas av oavhängighet, programmässighet, ett nätverksbaserat arbetssätt och en övergripande administration av utvärderingsverksamheten samt främjar utvärderingsforskningen.

Publikationer från Rådet för
utbildningsutvärdering 2
ISBN 951-39-1793-2
ISSN 1795-0155